

14 oktober 1914

Men meldt ons uit Breda:

Hier ter stede zijn heden onder voorzitterschap van enkele Belgische notabelen vergaderingen gehouden van vluchtelingen uit Antwerpen en buitengemeenten. In deze vergaderingen is medegedeeld, dat er een comité is samengesteld door bewoners van Antwerpen, hetwelk, ondersteund door subcomités uit de buitengemeenten, de belangen van de vluchtelingen zal behartigen. Getracht zal worden, centralisatie en eenheid te verkrijgen in de pogingen en zich enige zekerheid te verschaffen aangaande de houding van de Duitse autoriteiten te Antwerpen, ten opzichte van terugkerende vluchtelingen. Het comité zal tot het verschaffen van inlichtingen elke dag zitting houden, samenwerken met het Nederlandse comité voor Belgische vluchtelingen en zich doen vertegenwoordigen op een morgen te Roosendaal te houden vergadering van verschillende Belgische autoriteiten.

Waarschijnlijk zal worden getracht, vrijgeleide te verkrijgen voor een deputatie naar Antwerpen, die met de Duitse gouverneur zal onderhandelen, inlichtingen inwinnen omtrent de juiste voorwaarden, waarop Antwerpen is overgegeven, en zich een beeld zal trachten te vormen van de huidige toestand.

Ter vergadering bleek, dat het wantrouwen tegen het Duitse bestuur nog zeer groot was en men er niet aan dacht, zonder officiële inlichtingen of waarborgen terug te keren. Verscheidene aanwezigen vertelden staaltjes van het optreden der Duitsers tegen mannen van 18 tot 40 jaar, die tot allerlei werk zouden worden geprest, en met algemene stemmen werd besloten, de terugreis

niet te aanvaarden, voordat het resultaat van de bemoeiingen der comités bekend zou zijn.

Aan het begin van elke vergadering werd onder levendige toejuichingen warme dank betuigd aan Nederlands regering en volk, die aan de Belgen een onvergetelijke ontvangst bereidden. Tevens werd besloten, telegrammen van hulde aan H.M. de Koningin te zenden.

De aandrang van vluchtelingen te Breda is vooral tegen de avond weer zeer groot geworden, zodat wegens de overlading van alle beschikbare logeergelegenheid de Grote Kerk weer een aantal mensen moest herbergen. Warm voedsel en brood verstrekt het vluchtelingencomité nog steeds in grote hoeveelheden.

Thans is met het Rode Kruis samenwerking verkregen, zodat verpleegsters en brancards steeds aan het station aanwezig zijn.

De commissie, welke zich in Zuid-Holland heeft gevormd in het belang van de buitenlandse vluchtelingen, is gisteren door de commissaris der koningin in dit gewest ten gouvernementshuize geïnstalleerd.

Hedenochtend zenden enige Scheveningse reders en haring- en bokkinghandelaars een auto vol haring en bokking naar de grensstreken, ter spijziging van Belgische vluchtelingen.

Te Roermond zijn thans ongeveer 1000 Belgische vluchtelingen ondergebracht. Velen hunner zijn bij families, een groot gedeelte is gehuisvest in het Sint Christoffelhuis en de gemeentetekenschool.

De militaire kapel heeft maandagavond op de binnenplaats van het Sint Christoffelhuis een muziekkuitvoering gegeven teneinde de vluchtelingen hun doorstaan leed wat te doen vergeten.

De heer Sanders, burgemeester, hield een toespraak tot de vluchtelingen.

Te Vlissingen zijn gisteren weer vele honderden vluchtelingen aangekomen, waarvan een groot deel uit Oostende.

Rotterdam.

Een zeer groot aantal Belgische uitgewekenen, merendeels behorende tot de gegoede stand, is gisteren namiddag bij Boneski op de Koolsingel alhier bijeengekomen tot het houden van een voorlopige bespreking en tot het stichten van een comité.

De heer S. A. van Besten, uit Borgerhout, opende deze eerste bijeenkomst met het brengen van hulde aan H.M. koningin Wilhelmina en Z.K.H. prins Hendrik en namens de aanwezige Belgen zijn grote dankbaarheid uit te spreken voor hetgeen het Nederlandse volk in al zijn rangen en standen op zo onbekrompen wijze voor de uitgewekenen heeft gedaan en nog doet.

Besluiten werden er in deze eerste bijeenkomst niet genomen: vandaag zal men weer vergaderen. Die bijeenkomst zal alleen toegankelijk zijn voor personen, die met authentieke stukken hun Belgische nationaliteit kunnen bewijzen.

Medegedeeld werd, dat Belgen, die maandag naar Antwerpen gegaan en hier teruggekeerd zijn, zeggen, dat men op het ogenblik zelfs zonder papieren in Antwerpen kan komen: niemand wordt er iets in de weg gelegd. Het belang van de Duitsers brengt mee, zo

meende men, voor het oogenblik zoveel mogelijk mensen in Antwerpen terug te krijgen. De Amerikaanse en de Belgische consul hier ter stede zouden evenwel de raad hebben gegeven, liever nog een dag of drie te wachten voor te besluiten, naar Antwerpen terug te keren. Men moest niet te haastig zijn, met welke raadgeving tal van personen uit de vergadering instemden. Beter en meer nieuws uit Antwerpen diende afgewacht, vóór men met vertrouwen de terugreis kon aanvaarden.

Op voorstel van de voorlopige voorzitter van het comité, werd aan het einde van de bijeenkomst een collecte gehouden ten bate van de in minder gunstige financiële toestand verkerende gevluchte Belgen, die zich in deze stad ophouden.

Telegrammen van huldebetuiging werden gezonden aan H.M. de koningin, Z.K.H. prins Hendrik en de burgemeester van onze gemeente.

Te 5 u 10 gisteren namiddag is van het station Delftse Poort alhier een extra trein met 350 vluchtelingen naar Delft vertrokken. Steeds komen hier nog troepjes vluchtelingen aan met treinen van de gewone dienstregeling.

De dienst van het Rode Kruis aan het station Delftse Poort is opgeheven.

Amsterdam.

Het comité verzoekt dringend, alle levensmiddelen voor de Belgische vluchtelingen te willen zenden naar het centraal depot: Herengracht 299.

Slechts wanneer van daaruit alles verzonden wordt, kan zekerheid worden verkregen, dat niet de ene inrichting alles, en een andere niets krijgt. Alle giften zijn welkom, vooral boter, suiker, koffie en vlees. Er is elke dag heel veel nodig.

Het Nederlands comité tot steun van de Belgische en andere slachtoffers, secretariaat Kalverstraat 64 Amsterdam, verzoekt ons mede te delen, dat de afdeling "kleding", tot dusver gevestigd Rokin 73, heden wordt verplaatst naar het voormalige gebouw van de Bijenkorf, Damrak, dat door de firmanten welwillend tot dit doel is afgestaan.

De directies der verschillende lokalen, waar vluchtelingen verblijf houden, wordt verzocht, de voor hun tijdelijke gasten benodigde kledingstukken schriftelijk aan te vragen aan de afdeling "kleding" aan genoemd adres. Alleen in spoedeisende gevallen kunnen vluchtelingen dadelijk en persoonlijk aan kledingstukken worden geholpen, mits zij voorzien zijn van een bewijs, afgegeven door de directie van de toevlucht waar zij vertoeven, en dan uitsluitend tussen 2 en 4 u 's namiddags.

Indien vluchtelingen adressen zoeken van familieleden, enz., wordt hen in overweging gegeven, zich te wenden tot het hoofdbureau van politie, kamer 79, of rechtstreeks schriftelijk tot het "bureau van samenstelling van het register van uitgewekenen", Lange Voorhout 45 Den Haag.

Voor het wisselen van Belgisch geld kunnen de uitgewekenen zich wenden tot de Nederlandse Bank, behalve voor nikkelmunt, waarvoor het adres ter inwisseling is bij het bestuur van de Société belge de Bienfaisance, Nieuwstraat 11, welke vereniging zich beijvert om haar landgenoten zoveel mogelijk behulpzaam te zijn.

Giften, thans meer dan ooit nodig, gelieve men te zenden aan het adres van de penningmeester van het Nederlands comité, Kasvereniging Amsterdam, of aan het secretariaat Kalverstraat 64.

In dit verband wordt men er met nadruk op gewezen, vooral geen giften te geven aan onbekende personen.

Alle zaken betreffende huisvesting worden behandeld Rokin 73. Voor verdere inlichtingen wende men zich hetzij schriftelijk of mondeling aan het secretariaat, Kalverstraat 64. In het laatste geval bij voorkeur tussen 11 u in de voormiddag en 1 u 's namiddags.

Dokter Van den Hoorn, controlerend geneeskundige van de gemeentelijke geneeskundige dienst, heeft gisteren een dienstrondgang gemaakt in alle gestichten, instellingen, toevluchtsoorden, enz., waarin Belgische uitgewekenen zijn opgenomen, en heeft kunnen vaststellen, dat de gezondheidstoestand onder hen zeer goed is, en dat er algemene tevredenheid onder de vluchtelingen heerst over de uitnemende zorgen, waarmee zij omringd worden.

De arme Belgische vluchtelingen kunnen gratis geholpen worden door de 's-Gravenhaagse geneeskundige dienst. Wie lopend ziek zijn, kunnen zich 's morgens om 9 u vervoegen aan de verschillende zittingslokalen: Schepersstraat 52, Snijdersstraat, gebouw Sint Rafaël, Zuidoost Buitensingel 76, gebouw Pniël, Lange Voorhout 6, gebouw Rode Kruis, Stille Veerkade 20, 's-Gravenhaagse wijkverpleging, Zuid Buitensingel 10, gebouw Diaconessenarbeid en te Scheveningen: ziekenverpleging, Duinstraat 19. Voor de andere zieken kan daar op dat uur ook hulp worden aangevraagd. Voor buitengewone gevallen dient men zich aan te bieden bij de eerste hulpdienst, telefoon 2000.

De Belgische vluchtelingen, ondergebracht in het circus te Scheveningen, hebben gisteren bij gedeelten een bad genomen in het binnenbad aldaar.

Het baden geschiedde onder toezicht van verpleegsters. Na het bad werden de mensen, voor zoveel nodig, van schone onderkleding voorzien.

Gisteravond half tien zijn hier nog 85 vluchtelingen aan het Hollands Spoorstation aangekomen. 75 van deze uitgewekenen kwamen mee onder leiding van de heer Van Rappard, inspecteur van het Rijkstucht- en opvoedingswezen aan het departement van justitie, die na overleg met de autoriteiten, vergunning verkreeg, de vluchtelingen voorlopig onder te brengen in het logegebouw aan de Fluwelen Burgwal, waar reeds meer vluchtelingen onder dak zijn gebracht, waarna getracht zou worden, aan de mensen, die blijkbaar tot de nette burgerstand behoren, nog 's avonds bij gezinnen een onderdak te bezorgen.

Met een latere trein kwamen nog mee een moeder met negen kinderen, waaronder één slechts enkele dagen oud. De vrouw had drie dagen na haar bevalling Antwerpen moeten ontvluchten. Er zal voor vrouw en kinderen een goed toevluchtsoord gezocht worden.

De brief van dankbetuiging, die de burgemeester van de Belgische gezant heeft ontvangen, was in het Frans gesteld.

De hoofdcommissaris van politie brengt ter algemene kennis, dat gebleken is, dat door onoordeelkundig geven van geld, misbruik wordt gemaakt van de weldadigheidszin der ingezetenen. Het is voorgekomen, dat geld voor ondersteuning van Belgische vluchtelingen terstond in spiritualiën is omgezet.

Dringend wordt verzocht de vluchtelingen niet op de openbare straat staande te houden, daar dit tot ongewenste storingen in het verkeer aanleiding kan geven.

Uitgewekenen te Roosendaal.

Roosendaal, 13 oktober.

In Roosendaal zijn op heden voornamelijk achtergebleven vluchtelingen zonder of met weinig middelen van bestaan. Ze hokken samen in kleine woningen en enkele grote gebouwen. Alleen in de fabriek Java liggen matig geschat ruim 2000 mensen op vier zolders bijeen. Mij is bekend dat in een blok huisjes van elk fl. 2,25 per weken huur, waar ongeveer 30 mensen wonen, 50 vluchtelingen zijn; hoeveel tienduizenden er in Roosendaal en naaste omgeving nog zijn, is niet te benaderen. De toestanden spotten met alle hygiënische eisen, zelfs een amateur hygiënist slaat bij enig nadenken de schrik om het hart. Elke opeenhoping van mensen in die zo beperkte ruimten, waar een niet te beschrijven atmosfeer heerst, is op zichzelf een broeinest van besmetting. Geneeskundig toezicht is er bijna niet. De aanwezige burger- en militaire artsen werken met buitengewone ijver, maar kunnen het reuzenwerk niet af.

Het is zeer lofwaardig voor berooide vluchtelingen te zorgen, maar de weldadigheid mag niet ziekelijk worden. We hebben bovenal te zorgen voor onze eigen landgenoten, voor de volksgezondheid en niet minder voor de aanwezige troepenmacht. Reeds is alle gemeenschap tussen vreemdelingen en militairen verbroken, welke laatsten een zeer groot aandeel hebben in het beheersen van een toestand, die zonder hun hulp en die van anderen een paniek had kunnen worden.

Moge deze noodkreet uit Roosendaal, de gemeente die zo onbeschrijflijk veel heeft gedaan voor de ongelukkige uitgewekenen, autoriteiten tot nadenken en onmiddellijk handelen brengen, er moet hulp komen, maar bovenal georganiseerde hulp.

A. C. Bos

gevolmachtigde van het algemeen steuncomité voor Belgische en andere vluchtelingen.

P. S. Zoeven verneem ik dat in de fabriek Java een geval van roodvonk is geconstateerd.

Roosendaal, 13 oktober. Op weg naar Zeeuws Vlaanderen met een vrachtauto van de Amsterdamse gemeentetram vol levensmiddelen en in gezelschap van een veertiental Leidse studenten om hulp te bieden in dit gewest, waarvan, vooral na de vlucht uit Gent, steeds dringende noodtelegrammen waren gekomen dat daar door duizenden honger en kou wordt geleden, zagen wij overal nog vluchtelingen tussen Roosendaal en Bergen op Zoom en vandaar langs de spoorlijn naar Vlissingen verkommerd in de bossen en op de akkers liggen bij hun nu uitgeregende vuurtjes. Hier en daar stormden de hongerigen smekend om brood op onze auto aan. In het kanaal van Hansweert passeerde de Zierikzeese boot vol met geïnterneerde soldaten en hun paarden. Opgetogen wuifden de jongens naar de trein, waarop de auto het laatste traject aflegde. In de omstreken van Putte en Ossendrecht zijn nog vele vluchtelingen die buiten moeten overnachten en gebrek lijden. In Vlissingen worden 250 gewonde soldaten verpleegd. Er lopen zo goed als geen extra treinen om de opgehoopte vluchtelingen te distribueren; het spoorwegpersoneel klaagt over het gebrek aan centralisatie, waardoor drommen vluchtelingen gestadig heen en

weer worden vervoerd. Telkens maken plaatselijke comités voedsel en leger gereed voor enkele honderden vluchtelingen die dan niet aankomen, terwijl elders de noodtoestanden onveranderd blijven bestaan.

Van de Zeeuwse grens.

Te Hansweert, de dichtst bij België gelegen havenplaats kwamen, naar men ons vandaar meldt, reeds lang vóór het bombardement van Antwerpen, Belgische vluchtelingen met stoomboten en schepen. De Telegraafboten der firma Braakman en C° hebben er duizenden naar hier overgebracht. Toen de eerste forten om Antwerpen waren gevallen, werd de stroom van vluchtelingen ontzettend. Stoomboten, de Telegraafboten weer vooraan, sleepboten en rijnkaken brachten de vluchtelingen bij duizendtallen te Hansweert aan. Twee à drieduizend zaten er soms op één schip. Het totaal der alhier aangekomenen werd tot heden geschat op 75.000.

Er liggen ongeveer 200 schepen, die alle dienen om vluchtelingen te herbergen.

Dagelijks gaan er honderden weer met extra treinen via Vlakte verder, doch de stroom blijft steeds aanhouden. En gewoonlijk 's avonds, als in de chaos weer wat orde is gebracht, komen nog één of meer schepen met 2 of 3000 mensen aan, die dan in scholen en kerken ondergebracht moeten worden.

Wagenvrachten brood zijn nodig om de hongerigen te spijzen. De bakkers werken dag en nacht door om in de behoefte te voorzien, maar kunnen niet aan de vraag voldoen, zodat zelfs brood vanuit Goes aangevoerd moet worden.

Een gevluchte inwoner uit Mechelen heeft onze berichtgever te Roermond medegedeeld, dat hij tot driemaal toe met zijn gezin naar Antwerpen was gevlucht. Voor het bombardement van Antwerpen fietste hij naar Mechelen, teneinde zich op de hoogte te stellen omtrent de toestand van zijn woning. De stad leek uitgestorven, geen menselijk wezen was te ontdekken, doch andere des te meer. Nauwelijks was hij de stad binnengekomen of honderden uitgehongerde, vermagerde katten en honden kwamen, akelige klaaggeluiden voortbrengend, op hem af en bleven hem op de voet volgen.

Bij het verlaten der stad achtervolgden deze arme, ongelukkige dieren hem wel een halfuur ver. Toen keerden ze om en trokken naar de verlaten stad terug, de hongerdood tegemoet.

Bij de comités voor de Belgische vluchtelingen verlenen enige in Den Haag verblijvende Belgen belangeloos hun bijstand bij de administratieve werkzaamheden. Daaronder bevindt zich een ambtenaar ter gemeentesecretarie van Antwerpen, die uit de aard van zijn betrekking, met de maatschappelijke toestand en de behoeften van vele medegemeentenaren bekend is en uit dien hoofde de in vele gevallen gewenste voorlichting kan geven.

Verwacht wordt, dat de mededeling van de regering omtrent de terugkeer der vluchtelingen naar Antwerpen en omgeving heden of morgen zal verschijnen in de vorm van een proclamatie.

Deze mededeling heeft alleen betrekking op personen uit Antwerpen en de gemeenten, gelegen binnen de buitenste fortengordel.

Omtrent de terugkeer van vluchtelingen uit het Land van Waas is de regering nog in onderhandeling met de Duitse autoriteiten, maar ze

heeft nog geen toezegging gekregen daaromtrent. Met het oog hierop zullen morgen voorlopig nog 3000 vluchtelingen die zich in Zeeland bevinden en niet uit Antwerpen of de naaste omgeving daarvan afkomstig zijn, worden overgebracht naar het noorden, om Zeeland te ontlasten.

Tot nu toe heeft zich onder de vluchtelingen in het zuiden van ons land één geval van die difteritis in Sas van Gent voorgedaan, maar de minister van binnenlandse zaken had al tevoren de verschillende inspecteurs van de volksgezondheid naar het zuiden gezonden, die er thans ook werkzaam zijn en onmiddellijk, als het nodig geacht mocht zijn, met barakken zullen worden geholpen, en bovendien heeft de regering een aanbod van tien medici uit Leiden bij monde van dr. Gorter gekregen, om, wanneer het nodig mocht zijn, over hun diensten te beschikken.

De te Breda vertoevende Belgische vluchtelingen hebben heden terug zeer druk bezochte vergaderingen gehouden teneinde over de te Putte en Roosendaal aangeplakte publicaties, waarin de Antwerpenaren en vooral de neringdoenden, terugkeer wordt aangeraden, van gedachten te wisselen. Het besprokene kwam in hoofdzaak daarop neer, dat ofschoon het volle vertrouwen wordt gesteld in de stappen van de Nederlandse overheid, die de belangen van de vluchtelingen op uitnemende wijze behartigt, wantrouwen ten opzichte van het Duitse bestuur nog de boventoon voert en aan een terugkeer en bloc nog niet gedacht wordt.

De verhalen van vluchtelingen uit Leuven, Aarschot en het verwoeste platteland, die thans weer hun wederwaardigheden mededelen, hebben een te diepe indruk achtergelaten. Besloten werd het resultaat af te wachten van de heden te Roosendaal gehouden notabelenvergadering, benevens het resultaat der

bevindingen van de burgemeester, die hedenmorgen met twee leden van het steuncomité voor de vluchtelingen naar Antwerpen is vertrokken, teneinde zich van de toestand aldaar op de hoogte te stellen. Hij wordt vanavond terug verwacht.

De commissaris der koningin in Noord-Brabant heeft heden extra treinen doen instellen ter verdeling van de te Breda en omstreken vertoevende vluchtelingen over de provincie. Te Zundert alleen vertoeven nu 10.000 uitgewekenen, die met automobielen van levensmiddelen voorzien worden.

Te Breda worden er in het hospitaal 25 gewonde Belgische vluchtelingen verpleegd.

Ook te Steenwijk is onder de Belgische vluchtelingen een geval van roodvonk geconstateerd.

Men seint ons uit Vlissingen:

Duizenden armlastige vluchtelingen overstroomden de stad: de autoriteiten weten geen uitweg om hen onderdak te brengen.

Aan de minister van binnenlandse zaken, de commissaris der koningin in Zeeland en jhr. Mr. Ruys de Beerenbrouck, regeringscommissaris voor de Belgische en andere vluchtelingen, is heden uit Hulst het volgende telegram gezonden:

Het steuncomité Oostelijk Zeeuws-Vlaanderen, hedenmorgen vergaderd met enkele belangstellenden, waartoe behoorden professor Kohnstam en de heer Duymaer van Twist, lid van de Tweede Kamer, acht dringend nodig de aanwijzing van een afzonderlijke regeringscommissaris voor Zeeuws-Vlaanderen,

oostelijk deel, en verzoekt beleefd heden nog aanwijzing van de burgemeester van Hontenisse baron Collot d'Escury.

De 1600 Belgische vluchtelingen, die te Groningen maandagavond zijn gekomen, worden morgen in verschillende gezinnen der provincie ondergebracht, behalve de 150 gehuisvest in het gymnastieklokaal Parklaan. Onder deze laatsten is een geval van roodvonk vastgesteld.

Rotterdam.

Met elke trein uit het zuiden komen aan het station Delftse poort nog groepjes vluchtelingen aan, de meesten thans uit Gent, Oostende en omstreken. Sommigen reizen dadelijk door, anderen trachten hier in de reeds overvolle hotels en pensions onderkomen te krijgen. De onbemiddelden worden voorlopig, nadat ze in de derde klas wachtkamer gespijzgd zijn, in Circus of Sint Jozefsgezellenvereniging ondergebracht.

De politie gaat voort met die uitgewekenen, die niets bezitten, of ook hen, die bij particulieren verder geen onderdak kunnen vinden, te verzamelen en onder te brengen op lichters. Vandaag zouden er weer een of meer lichters voor dit doel beschikbaar komen.

Vanmorgen zijn er aan het station Delftse Poort uit Amsterdam 81 uitgewekenen aangekomen, die, na een kort oponthoud, op verzoek naar Leerdam zijn vervoerd.

De 38 meisjes, die in de Sint Jozefsgezellenvereniging verblijf hielden, zijn hedenmorgen onder geleide van enige dames, naar Den Haag en Amsterdam vertrokken, waar ze in gestichten worden opgenomen.

De inschrijving van uitgewekenen, die hier ter stede bij particulieren tijdelijk gehuisvest zijn, veroorzaakt op de politie bureaus en -posten buitengewoon veel drukte. Er zijn tot heden ruim 4000 formulieren voor de inschrijving afgehaald en over de 1500 ingevulde weer ingeleverd. Het blijkt nu wel, dat het aantal vluchtelingen, die door particulieren zijn opgenomen, ver in de 10.000 bedraagt. Vele gezinnen hebben meer dan vijf uitgewekenen huisvesting verleend. We zagen zelfs een biljet, waarop niet minder dan 33 namen waren ingevuld.

Dat het getal niet- of niet geheel onbemiddelde vluchtelingen, dat zich in onze stad ophoudt, inderdaad zeer groot is, bewijst de voortdurend groter wordende toeloop aan de Bijbank aan de Boompjes, om Belgisch voor Hollands geld te wisselen. Vanmorgen waren er zoveel, dat de rijen van honderden wachtenden binnen de touwen en palen reikten tot bijna het einde van de Rederijstraat.

Van terugkeer der uitgewekenen naar Antwerpen bespeurt men aan de stations nog maar heel weinig.

Een familie op de 's Gravendijkwal alhier had, als zovele anderen, een gevluchte Belg in haar huis opgenomen. Deze Belg is door enige landgenoten als een gevaarlijk persoon aangewezen en ook door een politiecommissaris uit Antwerpen, die de wijk naar hier had genomen, herkend als iemand, die vele jaren in de gevangenis heeft doorgebracht. Wegens beroving van een priester op de openbare weg en wegens diefstallen met braak is hij enige malen veroordeeld.

Als een niet minder verdacht persoon is ook een Noor aangewezen, die aan boord van passagiersschepen de mensen beroofde en daarvoor veroordeeld werd. Deze Noor meldde zich hier op het

Noors consulaat om onderstand aan. Beiden waren kort voor de oorlog uit de gevangenis te Antwerpen ontslagen. Ze bevinden zich nu onder bewaking der politie.

Waar op het ogenblik, volgens schatting der politie, een 16.000 tot 18.000 gevluchte Belgen in onze stad bij particulieren zijn in huis genomen, is het wel geraden goed uit te kijken, wat voor mensen men bij zich heeft. Anders is het niet uitgesloten dat men aan allerlei verrassingen blootstaat.

Amsterdam.

In een officiële mededeling van het gemeentebestuur wordt ons de vorming bericht van een centrale gemeentelijke commissie voor de Belgische vluchtelingen. De zorg voor de vluchtelingen uit België, zo lezen wij in het communiqué, is tot dusver voor een groot deel met niet genoeg te waarden toewijding door particulieren uitgeoefend. Door de grote toevloed is echter de zorg thans van zodanige omvang, dat de taak der gemeente daarbij uit economisch en hygiënisch standpunt overwegend is geworden, temeer ook, omdat, nu van zo verschillende zijden hulp wordt verleend, bevoegdheidsgeschillen tussen allen, die daaraan deelnemen, niet kunnen uitblijven.

Op deze grond heeft de burgemeester besloten een Centrale Gemeentelijke Commissie in te stellen, om de hele zorg over de vluchtelingen op zich te nemen, welke commissie zich dan kan splitsen in subcommissies voor elk onderdeel, dat afzonderlijk behandeld moet worden, zoals registratie, huisvesting, voeding, hygiëne, repatriëring en financiën.

De burgemeester heeft dus de verschillende comités, welke zich tot dusverre met de zorg hebben belast, zoals het Nederlands comité

tot steun van Belgische en andere slachtoffers, het algemeen steuncomité, de bond van orde, het comité voor de inzameling van levensmiddelen voor Belgische vluchtelingen en de vereniging voor de effectenhandel uitgenodigd, afgevaardigden aan te wijzen om in die commissie zitting te nemen, terwijl aan deze een aantal hoofden van gemeentediensten zijn toegevoegd. De constituerende vergadering zal gehouden worden op donderdag 15 oktober 1914 's namiddags te 1 uur in de raadzaal.

De commissie voor de armenverzorging in de stelling Amsterdam en het Nederlands comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers, afdeling huisvesting, hebben heden een rondschriven gericht tot de leiders der doorgangshuizen van Belgische vluchtelingen hier ter stede. Daarin wordt dringend verzocht geen vluchtelingen uit de doorgangshuizen mee te geven aan personen, die niet kunnen bewijzen gerechtigd te zijn om de vluchtelingen in ontvangst te nemen. Degenen, die vluchtelingen afhalen, moeten voorzien zijn van een machtiging, getekend door de Commissie van Armenzorg in de stelling Amsterdam (T. Jonker) en door het Nederlands Comité voornoemd afdeling Huisvesting (mevrouw de Booy-Boissevain of J. Th. Boelen) en bovendien afgestempeld door de politie.

Vluchtelingen, die uit eigen beweging uit de doorgangshuizen willen vertrekken om in hotels of bij bekenden onderdak te verkrijgen, moeten zich tevoren bij het hoofdbureau van politie Oudezijds Achterburgwal 183, kamer 79, aanmelden.

Van doorgangshuizen die nog niet bij het Nederlands Comité zijn opgegeven, moet ten spoedigste opgave worden gedaan.

In de loop van de dag hebben er 700 à 800 Belgische vluchtelingen de stad verlaten, om in de provincie te worden ondergebracht.

Aan het station ging het gerucht, dat heden een nieuw transport vluchtelingen, ditmaal uit Gent, kon worden verwacht, maar zekerheid daaromtrent bestond niet.

Verschillende theaters hebben hun deuren voor de vluchtelingen opengesteld, zodat een aantal hunner 's avonds gratis ontspanning kan genieten.

's-Gravenhage.

Met de laatste trein van gisteravond zijn nog verschillende vluchtelingen, merendeels uit de gegoede stand, hier ter stede aangekomen, en, na het verplichte geneeskundige onderzoek, naar hotels gebracht.

De commissie, welke door de burgemeester is ingesteld voor de verzorging van de vluchtelingen, vestigt er de aandacht op, dat het niet nodig is om meer inrichtingen en particuliere huizen in te richten voor de huisvesting van de uitgewekenen, daar het niet te verwachten is, dat er alsnog vluchtelingen in grote getallen zullen aankomen.

In verband met het tijdelijk karakter van het verblijf der uitgewekenen, is op dit ogenblik voldoende gelegenheid om hen onderdak te brengen. De kosten voor het inrichten van nieuwe verblijfplaatsen zullen kunnen worden bespaard.

Personen, die in inrichtingen, waarover de gemeentelijke commissie haar zorgen uitstrekt, zijn opgenomen, zullen niet bij gezinnen kunnen worden ondergebracht.

Aan de Zeeuwse grens.

Aardenburg, 14 oktober. Stroom vluchtelingen komen in West Zeeuws-Vlaanderen te Sluis, Aardenburg en IJzendijke aan.

Oostburg, 13 oktober. De grote stroom van vluchtelingen blijft steeds aanhouden; nu vooral uit de nabij de grens gelegen plaatsen. Alle gemeenten zijn overvol met vluchtelingen. Per tram en met allerlei voertuigen trekken zij binnen.

Het kanongebulder is hedenmiddag weer goed hoorbaar. Het schieten is op het ogenblik zo hevig, dat alles trilt.

Jeffries, de correspondent van de Daily Mail, schrijft over de ontvangst van de Belgische vluchtelingen in Nederland: "De vriendelijkheid van de Hollanders voor die arme leden gaat alle begrip te boven. De Nederlandse soldaten droegen zuigelingen en moederden over de kinderen en gaven hen te drinken en openden al hun kostelijke zindelijke kerken en openbare gebouwen en huizen voor de arme, haveloze menigte. Het station te Roosendaal ligt vol met een dikke laag vuil en overblijfselen van voedsel en lommen. Daar is alles ellende, maar de Hollandse vriendelijkheid verheldert alles. Iedere Hollander schijnt nu de goedhartigheid van een vrouw aan de hulpvaardige sterkte van twee mannen te paren."

Uit Calais.

Aan de Times werd maandag uit Calais geseind:

De aankomst van honderden vluchtelingen te Calais is een van de aanwijzingen van de uitgebreidheid van het gevechtsterrein in Noord-Frankrijk. Merendeels mannen tussen de 18 en 45 hebben bevel ontvangen om hun stadjes en dorpen te verlaten voor de

Duitsers komen. Trein na trein brengt hen aan met al hun hebben en houden op hun rug in haastig geïmproviseerde knapzakken van vuile handdoeken en lakens.

Ik verneem dat er een grote beweging van Duitse troepen uit de buurt van Rijsel in de richting van Kortrijk gaande is en dat dit een voorspel is tot een op handen zijnde grote slag aan de kant van de Belgische grens. Terzelfder tijd echter is er een toenemende bedrijvigheid van de vijand tussen Rijsel en de Franse kusten waarneembaar. Het is dan ook geenszins onwaarschijnlijk, dat de Duitsers van plan zijn, een poging te doen om zich aan de kust te nestelen, wat, ofschoon zij met voor de hand liggende gevaren zou samengaan, de krijgsverrichtingen van de bondgenoten ernstig zou belemmeren.

Naar wij in de Times lezen, waren er op het eind der vorige week 60.000 Belgische vluchtelingen bij de commissie van onderstand in Engeland bekend. Naar schatting zullen er op het eind van deze week 100.000 zijn.

15 oktober 1914

Brief van de Belgische gezant.

De minister van buitenlandse zaken heeft van de Belgische gezant in Den Haag de volgende brief in de Franse taal ontvangen:

Den Haag, 12 oktober 1914.

Mijnheer de minister,

Sedert het begin van de oorlog heeft Holland, naar het schone woord van H.M. de koningin, zijn armen geopend voor de ongelukkigen, die een schuilplaats binnen zijn grenzen zochten.

Die prachtige opwelling van het begin is niet verslapt. Integendeel was in de jongst verlopen dagen, ten gevolge van het beleg, het bombardement en de brand van Antwerpen, alsmede van de verwoesting van de omliggende gemeenten, een zeer talrijke Belgische bevolking gedwongen, een toevlucht in dit gastvrije land te zoeken.

In het vooruitzicht van deze droevige gebeurtenis had de regering des konings aan het kabinet te 's-Gravenhage gevraagd, of het erin zou toestemmen, die vluchtelingen op te nemen. Uwe excellentie heeft mij wel willen antwoorden, dat de Nederlandse regering al het mogelijke zou doen om deze ongelukkigen te hulp te komen.

Ik heb opdracht ontvangen, de Nederlandse regering warme dank te betuigen voor de welwillendheid, waarmee zij de inwoners van Antwerpen en der naburige grensplaatsen heeft ontvangen.

Ik kwijt mij van deze taak met evenveel ontroering als oprechtheid, omdat ik getuige ben geweest van deze spontane uiting van prachtige edelmoedigheid.

Het voorbeeld daartoe is overigens van hogerop gekomen. H.M. koningin Wilhelmina, steeds de eerste om de ongelukkigen te ondersteunen, heeft zich wel persoonlijk met de arme Belgen willen bezig houden en heeft hun levensmiddelen en warme kleren laten uitreiken

Alle Belgen zijn diep ontroerd en dankbaar over de goedheid van hun noordelijke burens.

Ik heb de eer, uit naam van mijn landgenoten en voor mijn persoon, uwe excellentie te verzoeken, allereerst aan de geëerbiedigde soevereine van dit land, aan de regering en eindelijk aan het gehele

volk onze diepst gevoelde dank en onze onmetelijke erkentelijkheid wel te willen betuigen.

Ik maak van deze gelegenheid, enz.

getekend baron A. Fallon.

Een nader overleg met de Duitse regering, omtrent de terugkeer van de Belgische vluchtelingen, is onvermijdelijk gebleken. De regering heeft inmiddels met de meeste spoed dat overleg ter hand genomen, maar nog niet zodanig antwoord ontvangen, dat zij afdoende maatregelen voor de terugkeer zal kunnen nemen.

De directie der staatsspoor heeft maatregelen genomen, opdat de doorvoer van Belgische vluchtelingen uit Noord-Brabant en Zeeland naar de andere provinciën regelmatig dan tot dusverre zal plaats hebben.

Verschillende extra treinen, waarmee het vervoer kosteloos plaats heeft, zullen zo nodig ingelegd worden. Daaromtrent is met steuncomités geconfereerd.

Hedenmorgen zullen twee extra treinen van Vlissingen vertrekken om ongeveer 1500 Belgische vluchtelingen uit Zeeland, Bergen op Zoom en Roosendaal naar Nijmegen, Zwolle en Assen te vervoeren, waar ze voorlopig gehuisvest zullen worden.

Onderstand vluchtelingen uit België.

De minister van binnenlandse zaken heeft de burgemeesters, voor zover in hun gemeenten zich vluchtelingen uit België bevinden of bevonden hebben, die van gemeentewege zijn ondersteund, door tussenkomst van de commissarissen der koningin in de onderscheiden provincies, verzocht, aan hem opgave te zenden van

de verstrekte ondersteuning, op staten, volgens aangegeven model.

De kosten en de in geld verstrekte ondersteuningsbedragen zullen door kwitanties moeten worden gestaafd.

Uit Breda meldt men ons:

De toevloed van vluchtelingen was heden te Breda weer bijzonder sterk, zodat er dekens te kort waren en de mensen zelfs in de grote kerk en militaire rijscholen gehuisvest moesten worden. Heden zijn er bijna 3000 vluchtelingen door het comité gevoed. Morgenochtend zullen 1600 uitgewekenen naar Boxtel vervoerd worden. Wegens het te Bergen op Zoom geconstateerde geval van roodvonk zijn te Breda geen vluchtelingen afkomstig uit Bergen op Zoom toegelaten.

Uit Vlissingen meldt men ons:

Om hier plaats te maken, zullen morgen enige gewonden per boot naar Rotterdam worden vervoerd. Heden zijn hier weer 17 gewonden aangekomen, van wie 15 naar Middelburg werden vervoerd. Een hele karavaan vluchtelingen werd naar Middelburg getransporteerd, omdat hier nog steeds zeer vele uitgewekenen aankomen. In de namiddag was de toevloed ontzettend. Er zijn negen nieuwe gebouwen, waaronder twee kerken, in gebruik genomen. Er zijn 17.000 behoeftigen aanwezig; in elk gezin voorts een of meer gegoeden.

Prof. Niermeyer seint ons uit Bergen op Zoom:

Na een tweedaags bezoek aan Bergen op Zoom veroorloof ik mij, u wat uitvoeriger over de toestand in te lichten.

Men schat het aantal bij burgers ingekwartierde vluchtelingen in dit stadje van 2500 huizen op 10.000. In kerken, scholen en andere gebouwen zijn er enkele malen meer ondergebracht. Het totaal is misschien 50.000

Brood en dekens worden voldoende gezonden, evenals de meeste levensmiddelen, maar aan melk is grote behoefte.

Het aantal in de bossen verblijvenden is sterk verminderd, maar een aantal kampen heb ik nog gisteravond bezocht. Het zijn meest boerenmensen, die niet zo naar de stad trekken als de Antwerpenaren. De meesten lagen tussen Putte en Ossendrecht, sommigen in eigen wagens, anderen in tenten van loof en takken of los om de vuren. Vijfhonderd in de droogplaatsen van een steenbakkerij. Bij deze dorpelingen is de angst voor de Duitsers begrijpelijkerwijze groot

De dorpen Ossendrecht, Putte en Hoogerheide zitten volgepakt, dikwijls bij elke boer 100. Onbeschrijflijk was de aanblik van de slapenden in de eenvoudige dorpskerken, op stro tussen de smalle banken en op de stenen vloer, dicht aaneen neergelegen. Overvolle schoollokalen met afschuwelijke atmosfeer, evenzo in het stadje

En nu heeft de regering de extra treinen laten vervallen en het kosteloos vervoer met treinen en boten stopgezet. De vaart naar Holland is door de visserijpolitie afgesloten. Reeds waren vier grote schepen te Bergen op Zoom volgepakt. Men weet niet, waar deze mensen nu weer te bergen. Per trein worden alleen betalenden vervoerd.

Het grote probleem is natuurlijk de terugkeer naar Antwerpen. In het gunstigste geval duurt het stellig nog enkele weken, eer Bergen op Zoom, Roosendaal en Breda uit hun ondraaglijke toestand

worden bevrijd, indien de afvoer naar overig Nederland gesloten blijft. Deze laatste maatregel had naar mijn mening niet genomen mogen worden, zolang terugkeer naar Antwerpen niet op grote schaal is aangevangen, en moet mijns inziens onmiddellijk worden herroepen. Het gevaar, dat de heer A. C. Bos gistermorgen in dit blad voor Roosendaal signaleerde, is voor Bergen en de dorpen even groot. Bij verdeling over het land heeft overal medisch onderzoek plaats. Hier is dat onmogelijk. Deze steden dreigen de dupe te worden van dit besluit.

De in dit blad meegedeelde proclamatie is tegenover de vele onontwikkelden en bevreesden buitengewoon onhandig. Velen hoorde ik zeggen: "Het enige, wat de Duitser zelf ondertekent, is een dreigement, namelijk dat de onschuldigen zullen lijden met de schuldigen: wij weten, wat dat wil zeggen".

Terugkeer van Bergen op Zoom uit zal voorlopig zeer moeilijk gaan, daar de spoorlijn ontredderd is. Het trampersoneel weigerde hedenmorgen verder te gaan rijden dan de grens.

Het argument der regering, dat het overal vol is in het land, wordt hier terecht betwist. Er zijn uit verscheidene plaatsen aanvragen om vluchtelingen te zenden, waaraan niet voldaan kan worden door de opheffing van het kosteloos vervoer.

Ik wil voorlopig op personen zo min mogelijk kritiek oefenen, maar moet toch mijn verwondering erover uitspreken, dat het verzoek van de viceregeringscommissaris aan Bergen op Zoom en Roosendaal zo kort is geweest. Elk dezer steden had een eigen krachtige regeringscommissaris nodig.

Hulde aan de mannen, die zo goed mogelijk orde in de chaos brengen.

De bisschop van Breda heeft dispensatie verleend van de onthoudingswetten voor in het bisdom vertoevende Belgische vluchtelingen en de gezinnen, waarin zij gehuisvest zijn.

Onder de vluchtelingen te Groningen zijn enkele soldaten ontdekt: ze worden geïnterneerd.

De haringhandelaars te Vlaardingen hebben besloten, twee wagons haring te zenden aan de Belgische vluchtelingen en wel een naar Roosendaal en een naar Bergen op Zoom

Onder de Belgische vluchtelingen te Oirschot bevindt zich een vrouw van 102 jaar.

Rotterdam.

Gisteren namiddag hebben Belgische uitgewekenen, die niet tot de onbemiddelden behoren en tijdelijk hier ter stede verblijf houden, weer vergaderd. De opkomst was zeer groot: de beide bovenzalen van Boneski aan de Coolsingel waren propvol, en op de gangpaden, op de trappen, buiten het gebouw waren er honderden die geen toegang tot de bijeenkomst konden krijgen.

Wat van de bestuurstafel werd medegedeeld of voorgelezen, werd in het midden der vergadering herhaald.

De leiding van de bijeenkomst berustte weer bij de heer S. A. van Bosten, kunstschilder te Borgerhout, die na de vergadering geopend te hebben, mededeelde dat het comité hem tot voorzitter had benoemd. (Applaus).

Onder luide en geestdriftige instemming werd besloten het volgende telegram aan de koningin en prins Hendrik te zenden:

“Aan H.M. de koningin en Z.K.H. de prins van Nederland.

De Belgische vluchtelingen te Rotterdam, doordrongen van bewondering, het hart overlopend van erkentelijkheid voor de edelmoedige gastvrijheid, die Nederland gunt, besluiten eenparig bij geestdriftige toejuichingen aan H.M. en aan uwe Koninklijke Hoogheid een telegram te zenden van dank. Ze verklaren geen voldoende, passende woorden te vinden om krachtig genoeg de diepe erkentelijkheid uit te drukken, waarvan zij doordrongen zijn. De Belgen, die nooit het zo gulhartig onthaal zullen vergeten, die hen te beurt viel in het edele Nederland, bieden u Majesteit en uw Koninklijke Hoogheid hiermee wel de uitdrukking aan van hun diepe eerbied en van hun eeuwige erkentelijkheid.”

Hierna werd de volgende brief van de burgemeester, gericht aan het comité, voorgelezen:

Mijne heren,

Uit het in de pers opgenomen verslag van uw op gisteren gehouden vergadering heb ik met voldoening gezien, dat gij waardering koestert voor de wijze, waarop de Rotterdamse burgerij de Belgische uitgewekenen heeft ontvangen. Wat mij betreft, kan ik verzekeren, dat de burgerij deze gastvrijheid met grote bereidwilligheid heeft bewezen.

Intussen mag ik er de ogen niet voor sluiten, dat het gedurende langere tijd huisvesten en voeden van zoveel gasten de krachten van velen der minder gegoeden hier te boven gaat. Wijst dit reeds op de wenselijkheid van een spoedige terugkeer naar Antwerpen en omgeving, het schijnt mij bovendien ook in het belang der uitgewekenen zelf gewenst, die zich toch zeer zeker gelukkiger

zullen voelen in hun eigen omgeving en daar ook eerder de middelen zullen vinden, om in hun onderhoud te voorzien.

Uw aandacht vestigend op de in het bijgaande exemplaar van het Handelsblad opgenomen proclamatie van de Nederlandse generaal van Terwisga, meen ik als mijn overtuiging te mogen uitspreken, dat tegen terugkeer thans geen bezwaar meer behoeft te bestaan, en dat deze kan plaats hebben, zo spoedig als de afvoer van zovele tienduizenden uit Nederland mogelijk is.

In deze omstandigheden meen ik aan het oordeel van de vergadering de vraag te mogen onderwerpen, of het niet op haar weg zou kunnen liggen, om de minder ontwikkelde, minder gegoede landgenoten gerust te stellen en op te wekken tot terugkeer. Ik twijfel niet, of ze zullen gaarne de raad volgen van mannen, wier goede naam en betrouwbaarheid hen uit de Antwerpse samenleving bekend zijn. Ik geloof, dat jullie zeer in het belang uwer stads- en landgenoten zouden handelen, door in de door mij aangegeven richting uw invloed te willen aanwenden.

Met de meeste hoogachting, enz.

Was getekend A.R. Zimmerman.

De voorzitter merkte hierna op, dat hij de brief van de burgemeester gaarne had voorgelezen, evenals hij elk stuk, dat aan het comité zou worden gericht, ter kennis van de vergadering zou brengen. Van het geven van raad aan, van het oefenen van invloed op de aanwezigen meende hij zich evenwel te moeten onthouden. Na de brief van burgemeester Zimmerman gehoord te hebben, moest eenieder doen, wat hem in de gegeven omstandigheden het best leek.

Het comité wacht op beter nieuws uit Antwerpen en als het dit, naar het hoopt spoedig, heeft, zal het zo gauw mogelijk ter kennis van de vluchtelingen worden gebracht.

In dit verband deelde de voorzitter nog mee, dat de heer Theo Tilkens heden per auto naar Antwerpen trekt, om een uitgebreid en nauwkeurig onderzoek naar de toestand in de gevallen stad in te stellen. Zodra de heer Tilkens rapport van zijn bevindingen aan het comité uitgebracht heeft, zal dit ter kennis van de uitgewekenen worden gebracht.

Onder luide toejuicing werd nog besloten, toestemming te vragen tot het aanplakken van de volgende dankbetuiging:

Belgisch comité.

De Belgische vluchtelingen te Rotterdam, verenigd op een zeer talrijke vergadering, hebben bij lange en geestdriftige toejuicingen hun warmste en hartelijkste dank gestemd jegens de burgerlijke en krijgsoverheden, de verschillende hulpcomités, de pers, alsook de ganse bevolking, die zich zo ijverig en broederlijk verplicht om hen ter hulp te komen. Zij verklaren, dat zij nooit het zo liefderijk, zo gul onthaal zullen vergeten, dat hen hier te beurt valt en zij zullen er in het diepst van hun hart een onvergankelijke herinnering van erkentelijkheid aan bewaren

Er werd tenslotte een collecte gehouden tot dekking van de kosten van vergaderen, enzovoort.

Vrijdagnamiddag zal er weer een bijeenkomst worden gehouden.

De toestand der vluchtelingen wordt in de dorpen op de grens steeds ernstiger. In Zundert zijn er 10.000 ondergebracht. Door de

felle regen van heden zijn er nog velen, die totnogtoe in de bossen verbleven, een schuilplaats in de dorpen komen zoeken. Ze waren doornat. 40 automobielen met levensmiddelen kwamen heden deze kant uit met voldoende voedsel. Met het ongunstige weer is thans echter ook de toezending van vele kleren nodig. Drie Belgen hebben zich, vermoedelijk uit wanhoop over hun toestand, van het leven beroofd.

Vlissingen, 14 oktober. De stroom van vluchtelingen hierheen houdt nog maar steeds aan. Hun aantal belooft sedert gisteren weer verscheidene duizenden. Zij komen thans hoofdzakelijk van de Belgische kustplaatsen en worden op alle mogelijke vaartuigen hierheen vervoerd, als visbommen, hoogaarsen, enzovoort. Waar al deze duizenden vluchtelingen hedennacht worden ondergebracht is mij niet bekend, want hier is alles tjokvol. De bevolking is als het ware verdubbeld.

De hofmaarschalk van H.M. jhr. Boreel is heden uit Den Haag gegaan met enige automobielen geladen met levensmiddelen en kledingstukken H.M. de Koningin en enige dames en heren uit de residentie schonken ter verstrekking aan de Belgische vluchtelingen in Zeeland, meer bijzonder in Staats Vlaanderen.

Men meldt ons uit Vlissingen:

Gisterenavond zijn 20 gewonden hier aangekomen en doorgezonden naar Middelburg.

Honderden balen rijst en erwten en meer levensmiddelen zijn van regeringswege voor de vluchtelingen ontvangen. De soldaten koken.

De lichter Tristan uit Rotterdam mag niet gelost worden; die 2000 vluchtelingen daarop neemt de gemeente niet voor haar rekening.

Heden zou een dienst te water naar Antwerpen worden geopend: slechts 70 liefhebbers hadden zich aangemeld; de boot is niet vertrokken.

Vanmorgen zijn weer 3000 nieuwe vluchtelingen hier aangekomen.

De mailboot heeft gisteren te Vlissingen levensmiddelen van de Engelse regering aangebracht voor de vluchtelingen in Zeeuws-Vlaanderen.

Hedenochtend is aan het departement van binnenlandse zaken een verzoek ontvangen om melk te zenden ten behoeve van de vluchtelingen in Bergen op Zoom. Intussen was hierin door de goede zorgen van de minister van binnenlandse zaken reeds voorzien. Vannacht waren reeds 10.000 blikken melk uit Zutphen onderweg, welke ter bestemder plaatse werden bezorgd door de etappediensdienst Rotterdam.

Voorts heeft de minister ten einde beter in de huisvesting van kinderen en zwakken te voorzien, negen tenten naar het zuiden laten sturen, ieder ruimte biedend voor 100 à 200 personen: terwijl bovendien, gelijk reeds gisteren werd gemeld, voortdurend barakken klaar staan om, mocht een besmettelijke ziekte uitbreken, deze ter beschikking van de medische dienst te stellen.

Men meldt ons, dat een korps van 40 vrijwilligers-wielrijders, onder bevel van de luitenant baron Snouckaert van Schauburg, die allen een landstormverbintenis hebben aangegaan, naar Bergen-op-Zoom is vertrokken, omdat daar behoefte bestaat aan een herverdeling van levensmiddelen onder de vluchtelingen,

verspreiding en huisvesting der uitgewekenen en handhaving der orde onder hen.

Naar wij vernemen liggen thans te Dordrecht negen aken op stoom, die een groot aantal Belgische vluchtelingen herbergen, welke door een particuliere commissie te Rotterdam zijn gehaald van Bergen op Zoom, zonder dat die commissie daaromtrent met de regering overleg had gepleegd. Deze lieden komen in de eerste plaats voor eventuele terugzending naar Antwerpen in aanmerking.

De burgemeesters der omliggende gemeenten zijn door de minister van binnenlandse zaken aangeschreven dat, hoewel de huisvesting van deze vluchtelingen moet blijven op de schepen waar ze zich thans bevinden, aan de vluchtelingen gelegenheid moet worden gegeven om zich aan de wal te verpozen, hetgeen ook gewenst is in het belang van het rein houden der schepen.

Hedenmorgen zijn 1000 te Breda vertoevende vluchtelingen met extra treinen naar Boxtel en Nijmegen vervoerd. Dit aantal wordt door vluchtelingen uit Zeeland weer aangevuld.

Behalve de 150 Belgische vluchtelingen te Groningen, die wegens het voorgekomen roodvonkgeval in observatie blijven, zijn ongeveer 1600 heden naar verschillende dorpen in de provincie overgebracht.

Heden zijn te Breda terug vergaderingen gehouden van uitgewekenen om over de terugkeer naar Antwerpen te beraadslagen. Tot een besluit is men niet gekomen. Op de vergadering werd medegedeeld, dat twee leden van het comité naar Antwerpen zijn vertrokken om het stadsbestuur te raadplegen, terwijl men één der Antwerpse gemeenteraadsleden zal uitnodigen

naar Breda te komen om persoonlijk zijn mening over het al dan niet raadzame van terugkeer te komen geven.

Een aantal uitgewekenen, meestal onbemiddelden en neringdoenden, zijn heden te voet en gedeeltelijk per tram naar Antwerpen teruggekeerd.

Hedenmiddag vertrekken in opdracht van de commissaris der koningin 1000 personen naar Den Bosch, waardoor de noodtoestand te Breda enigszins verlicht wordt.

Rotterdam.

Met de trein van 12 u 44 zijn hedenmiddag 350 uitgewekenen, die alhier verblijf hielden, naar Delft vertrokken.

Morgen zullen er in de loop van de dag nog 500 naar Gouda vertrekken.

Van de 4000 aangevraagde formulieren ter invulling van de namen van de uitgewekenen, die bij particulieren zijn gehuisvest, waren er heden ruim 2000 ingeleverd. Op het politiebureau is de vreemdelingendienst bezig al de opgegeven namen op kaarten te brengen, die bestemd zijn voor het centraal comité in Den Haag.

Het volgende adres, ondertekend door zoveel mogelijk alle te dezer stede vertoevende vluchtelingen, zal de burgemeester worden aangeboden.

De ondergetekende Belgische vluchtelingen kunnen niet nalaten hun bewondering uit te drukken voor het goed georganiseerde en geleide menslievende werk, benevens hun diepgevoelde erkentelijkheid voor de bereidwillige ontvangst en de mildheid, welke zij allen hier hebben aangetroffen.

Door zich te beijveren, ons lijden te verzachten heeft Rotterdam aan de beschaafde wereld het schoonste voorbeeld gegeven van broederliefde en de algemene bewondering wijd en zijd opgewekt.

Ze hebben de eer u te verzoeken, meneer de burgemeester, bij het gemeentebestuur de tolk te willen zijn van hun gevoelens van welgemeende dank en die ook te willen overbrengen aan de liefdadige personen, die zich in uw menigvuldige, gastvrije instellingen wel hebben willen belasten met de hulpverlening en met de prachtige organisatie daarvan.

U gelieve, meneer de burgemeester, de betuiging hunner hoogachting te willen aanvaarden.

Sedert een paar weken heeft de landstorm Rotterdam II, afdeling van het korps koninklijke scherpschutters, op de tweede verdieping van pand nr. 14 in de Van Spaanstraat alhier, een toevlucht ingericht voor Belgische vluchtelingen. Een zestigtal mannen, vrouwen en kinderen zijn hier ondergebracht.

Wachtcommandant is de heer Jos. Mineur, die, ijverig geholpen door de heer E. Hertzberger, in alle opzichten op zulk een uitstekende wijze voor deze mensen zorg draagt, dat de garnizoenscommandant generaal Onnen, die er vanmorgen een bezoek bracht, er zijn bijzondere tevredenheid over te kennen gaf. Zo ook de commandant van het korps koninklijke scherpschutters, overste van Buren, die gisterenavond met zijn echtgenote dit asiel inspecteerde.

De hygiëne wordt er in ieder opzicht bevorderd. De vluchtelingen zijn allen opnieuw ingeënt en zijn verplicht geregeld baden te nemen in het tegenover gelegen badhuis. Het kledingsfonds zorgde voor de nodige kleding en schoenen voor jong en oud, de heer

Mineur en zijn mede-wachthebbenden hebben zelf hun beurzen geopend en die van hun medeburgers, bij tal van bezoekers weten te openen, fabrikanten zijn aangezocht om hulp enz., zodat van alle zijden voedingsmiddelen en zo meer inkwamen. Behalve van brood en melk zijn deze vluchtelingen nu iedere dag verzekerd van een warm maal.

De Hollandse zindelijkheid wordt er in praktijk gebracht, hetgeen vooral in de aanvang nodig was. De vluchtelingen helpen zelf mee en worden nu ook aan het werk gezet om sokken te breien voor de soldaten. Maar naar België terugkeren wenst voorlopig geen van hen. Ze komen allen uit Antwerpen en Borgerhout.

Hedennamiddag is van hier naar Delft een trein met ruim 200 Belgische vluchtelingen vertrokken. Een aantal ingezetenen hebben te kennen gegeven, de Belgen, die zij de vorige week spontaan in huis namen, niet langer te hunnen laste te kunnen hebben. De vluchtelingen worden door de politie bij die mensen afgehaald op het Haagseveer gebracht.

Paul Lepage, een tijdelijk hier ter stede verblijvend Antwerps toneelkunstenaar is voornemens thans in ons land verbijvende Belgische musici bijeen te roepen, teneinde gezamenlijk een aantal concerten te kunnen geven, waarvan de opbrengst uitsluitend zal worden aangewend tot het lenigen van de werkloosheid in Nederland.

Amsterdam.

Heden zijn weer enige honderden vluchtelingen naar de provincie afgevoerd. Vanmiddag is het centrale bureau overgebracht van de Nieuwe naar de Oude Effectenbeurs. Op verzoek van het

gemeentebestuur heeft de heer Jonker zich thans officieel met de leiding belast.

's-Gravenhage.

Gisterenavond laat zijn nog verschillende personen uit Belgisch bezet gebied per Hollands Spoor alhier aangekomen, merendeels uit kringen die tegen kosten voor onderdak kunnen zorgen.

Sluis, 15 oktober. Hier kwamen gisteren en ook heden talloze vluchtelingen aan. Zij komen uit het noordwestelijk gedeelte van België. Zeer velen bevinden zich daaronder die reeds vroeger uit het Belgische achterland naar het noordwestelijk deel van België waren gekomen. Men schat het aantal vluchtelingen dat hier gepasseerd is op 60.000. De toestand is onbeschrijflijk. Er is geen onderdak, zodat velen de nacht hebben doorgebracht langs de straten zittend. Ook is er gebrek aan voedsel. In de bakkerswinkels is niets meer aanwezig. Alle boerenwagens zijn gerekwireerd om de vluchtelingen naar Breskens over te brengen, doch ook daar is alles stampvol. Er liggen onder andere 20 grote boten, die anders de suikerbieten vervoeren en nu geheel met vluchtelingen zijn bezet. Bij Damme houden de Duitsers de vluchtelingen tegen.

Berlijn, 14 oktober. Met bijzondere sympathie, ja met onverdeelde bewondering wordt zowel in de pers als in politieke kringen de ontvangst van de Belgische vluchtelingen in Nederland besproken.

De directie der staatsspoor heeft maatregelen genomen, opdat de doorvoer van Belgische vluchtelingen uit Noord-Brabant en Zeeland naar de andere provincies regelmatig dan tot dusverre zou plaatshebben.

Verschillende extra treinen, waarmee het vervoer kosteloos plaats heeft, zullen zo nodig ingelegd worden. Met steuncomités is daaromtrent geconfereerd.

Hedenmorgen zullen twee extra treinen van Vlissingen vertrekken om ongeveer 1500 Belgische vluchtelingen uit Zeeland, Bergen op Zoom en Roosendaal naar Nijmegen, Zwolle en Assen te vervoeren, waar ze voorlopig gehuisvest zullen worden.

16 oktober 1914

De Belgische uitgewekenen.

De commissie, onder aanvoering van professor Meyers, die woensdag naar Antwerpen geweest is, om daar over de terugkeer van de Belgische uitgewekenen naar hun land te spreken, heeft, dunkt ons, uitnemend nuttig werk verricht. Het verslag van haar overleggingen brengt voor het eerst enige helderheid in de verwarde toestand, en heeft vele geruchten en oncontroleerbare praatjes naar het rijk der fabelen verwezen.

Er zijn nu enige voorname punten vast komen te staan. In de eerste plaats, dat het Duitse militair bestuur niet alleen aan de terugkeer der uitgewekenen geen groter moeilijkheid in de weg leggen wil, dan wegens militaire overwegingen misschien noodzakelijk zijn, doch zelfs de terugkeer van de bevolking wenst. De Duitse consul te Terneuzen schijnt opdracht hebben gekregen, er propaganda voor te maken. Blijkbaar, en begrijpelijk, wil de Duitse autoriteit zo spoedig mogelijk weer het geregelde maatschappelijke leven hebben hersteld. De terugkerende mannen zullen niet aan oorlogsarbeid worden gesteld, en er zal geen persoonlijke oorlogsschatting worden geëist.

Twee advocaten uit Antwerpen, de heren Le Bon en Palmans, die wij gisterenavond mochten ontmoeten, deelden ons nog nadrukkelijk mee, dat ook tegen terugkeer van de burgerwachten en jongelieden, die niet tot het leger hebben behoord (dezen zouden als krijgsgevangenen worden beschouwd) geen enkel bezwaar is. De deuren der huizen mogen worden gesloten en de lichten mogen worden gedoofd.

De door dr. Franck afgelegde verklaringen moeten, dunkt ons, in staat zijn, de aarzeling tot terugkeer van velen te overwinnen. Elkeen kan daardoor zijn oude plaats weer gaan innemen, zonder gevaar, dat hij persoonlijk direct of indirect in dienst van de vijand van zijn land tegen zijn land zou moeten behulpzaam zijn. Wie terugkeert loopt geen kans, een onpatriottische daad te verrichten.

Integendeel, dr. Franck dringt zelf, in het belang van zijn stand, op terugkeer van de bevolking aan. De Duitse bezetting gedraagt zich ordelijk, van inkwartiering is geen sprake, en er behoeven geen verstrekkingen voor het leger te worden gedaan. Voedsel is te Antwerpen in voldoende mate aanwezig, zij het ook, dat bij de volkomen stilstand van het bedrijfsleven er enkele min of meer moeilijke overgangsdagen zullen zijn door te maken. Dit laatste houdt echter geen verband hoegenaamd met de Duitse bezetting. Ook zonder haar, onder Belgisch beheer, zouden zulke dagen uit de aard der zaak moeten worden doorgemaakt. Nu, of over een week, of wanneer ook. Het is het onvermijdelijke gevolg van de komst in een onbevolkte stad. "De Belgen, besluit dan ook dokter Franck, kunnen zich niet trouwer aan hun land tonen, dan door op hun plaatsen terug te komen."

Natuurlijk. De Belgen zullen er zelf ook van overtuigd moeten zijn, dat elke dag, waarop hun huizen leeg, hun zaken onbeheerd, en het

economische en bedrijfsleven stil blijft staan, een schade betekent, die nimmer meer ingehaald kan worden.

Dat dr. Franck zelf zich volkomen gerechtvaardigd acht, tot terugkeer van de bevolking aan te sporen, zal zonder twijfel bij velen de laatste aarzeling hebben weggenomen, en aan vele praatjes en geruchten de kop hebben ingedrukt. Er gingen geruchten, dat wie te Antwerpen terugkeerde, niet meer van daar weg zou kunnen gaan. Geen enkele bepaling, heeft dr. Franck verzekerd, is er gemaakt, dat de teruggekeerden Antwerpen niet meer zouden mogen verlaten. Er was enige vrees - het schijnt, dat een Engelse vlieger strooibiljetten verspreid heeft (doch misschien is ook dit maar een gerucht) volgens welke een nieuw bombardement, doch thans van de zijde der bondgenoten, voor de deur zou staan - voor nieuwe gevaren. De gebeurtenissen op het oorlogsterrein zullen in staat zijn, deze vrees weg te nemen. Het terrein van de strijd is, lijkt ons, te zeer naar het zuiden verplaatst, dan dat voorlopig gevaar voor een onderneming tegen Antwerpen kan bestaan.

Zo komt het ons voor, dat thans het ogenblik is gekomen, waarop de Belgen hun vrijwillige, kortstondige ballingschap kunnen beëindigen. Het komt er nu slechts op aan, de terugvloeiing van de bevolking naar hun haardsteden te bevorderen en te vergemakkelijken. Dat onze regering in die geest werkzaam is, is bekend. De Duitse autoriteiten zijn tot medewerking bereid, en zullen, verwachten wij, wanneer de Duitse officieren, die hiertoe in ons land vertoeven, de omvang van de landverhuizing met de feiten hebben gezien, het hunne willen bijdragen tot enige vergemakkelijking in de toelatingsvoorwaarden, waardoor de terugkomst nog enigermate zou kunnen worden bespoedigd.

Ook particulieren kunnen nuttig werk verrichten, door aan de uitgewekenen, onder welke nog wantrouwen bestaan mocht, de stand van zaken uiteen te zetten, en hen te wijzen op de moeilijkheden, die zij zichzelf kunnen berokkenen, indien zij langer dan nodig hun tehuis aan de voorzienigheid overlaten.

Begrijpen wij alles wel, dan is tegen de terugkeer van de grote massa bewoners van andere plaatsen dan Antwerpen op het oogenblik geen enkel bezwaar, hoe gering ook. De beide bovengenoemde Antwerpse advocaten bevestigden ons dit ook. Volgens schatting bevinden zich ongeveer een anderhalf miljoen Belgen in ons vaderland. Zeker de helft daarvan is van buiten Antwerpen afkomstig. Of voor hun vlucht naar ons land andere reden was, dan dat een algemene paniek de door de oorlog zo geteisterde bevolking had aangegrepen, laten wij in het midden. Doch dit lijkt ons zeker, dat voor langer vertoef van dezen in ons land thans hoegenaamd geen reden meer bestaat.

Konden dezen worden overtuigd, dat in hun eigen dorpen en stadjes allicht op het oogenblik een beter en gerieflijker plaats voor hen is, dan in ons land, waar, bij de reusachtige massa's die ons land binnen enkele dagen hebben overstroomd, de verzorging in menig opzicht tekort schiet, en, ondanks alle moeite tekort moet blijven schieten, dan lijkt ons reeds in enkele dagen een aanmerkelijke verlichting en verbetering van de, wat de hygiëne aangaat zeker niet ongevaarlijke toestand te kunnen worden verkregen.

Wij ontveinzen ons de moeilijkheden, welke nog te overwinnen zullen zijn, eer de her- en derwaarts door ons land verstrooide bevolking weer goed en wel in haar eigen woning verblijf en rust zal hebben gevonden, geenszins. Doch wij twijfelen niet, of bij de geest van medewerking en hulpvaardigheid, die zich onder de burgerij

van ons land heeft vertoond, zullen de moeilijkheden kunnen worden overwonnen, indien wij zelf thans maar in gedachte houden, dat, zoals naar de uiteenzettingen van dr. Franck, de zaken nu staan, aan de Belgen geen betere dienst kan worden bewezen, dan door hun terugkeer te bevorderen.

De onderhandelingen met het Duitse opperbestuur omtrent de teruggekeerde vluchtelingen naar Antwerpen zijn nog niet afgelopen, maar ieder ogenblik kan het antwoord worden tegemoet gezien.

De gepensioneerde generaal-majoor Kleijnhens is, zo meldt men ons, ontslagen als regeringscommissaris voor het vluchtoord te Veenhuizen, op grond, dat hij bezwaar maakte zich te gedragen naar de bevelen der regering inzake het onderbrengen van de Belgische vluchtelingen, die naar Veenhuizen werden gedirigeerd.

Antwerpen, 13 oktober 1914. (Ingezonden).

Heer hoofdopsteller,

Ik wil de eerste gelegenheid die mij geboden wordt om met Nederland te corresponderen niet laten voorbijgaan zonder uiting te geven aan de gevoelens van warme dankbaarheid van ons volk voor de roerende en onbegrensde gastvrijheid met broederlijke liefde door de Nederlandse natie en in het bijzonder door de overheid en de bewoners der grensdistricten aan onze vluchtelingen gegund. Het is een schouwspel dat ieders bewondering verwekt en waarvoor geen woorden onze dank kunnen weergeven. Latere gelegenheid zal toelaten het in meer gepaste vorm te doen. Maar ik zal u dankbaar zijn van mijn schrijven aan uw lezers mededeling te geven.

Personen en eigendommen zijn in Antwerpen veilig. Hier gedomicilieerde burgers, van regelmatige broodwinning, worden zonder formaliteiten toegelaten en kunnen gerust terugkeren.

Met hoogachting,

Uw dienstwillige Louis Franck.

Volksvertegenwoordiger, voorzitter der intercommunale commissie.

De centrale regeringscommissie tot behartiging van de belangen van vluchtelingen deelt mee, dat zij er reeds in geslaagd is, verschillende Belgische families tot elkaar te brengen. De vluchtelingen worden allen op een kaartsysteem ingeschreven, bij welke omvangrijke arbeid het secretariaat belangeloos wordt geholpen door een staf van 60 personen, onder wie vele dames en bovendien vele heren van het Haagse vrijwilligerskorps.

Nog lang niet alle vragen zijn beantwoord: deze belopen ongeveer 500 per dag, doch zodra alle gemeenten de politielijsten zullen hebben ingezonden, hoopt het secretariaat de vragen te kunnen beantwoorden. De aanvragers worden dus vriendelijk verzocht, nog enig geduld te willen oefenen.

Het secretariaat is gevestigd Lange Voorhout 45, Den Haag.

Per extra trein worden hedenvoormiddag weer 1000 vluchtelingen uit Breda naar Den Bosch overgebracht. De reis geschiedt kosteloos.

Uit Zeeland, Zundert en de Belgische Kempen komen nog steeds vluchtelingen Breda binnen.

Het Nederlandse comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers heeft uit Zeeuws Vlaanderen bericht ontvangen, dat daar en in de gemeenten over de grens groot gebrek heerst aan ondergoed voor kleine kinderen. Met toezending van luiermatten en verder kinderondergoed zou men het comité zeer verplichten.

Het aantal te Hansweert vertoevende Belgische vluchtelingen wordt op 7000 geschat. In de haven aldaar liggen 270 schepen, aan boord waarvan mensen zijn gehuisvest, en duizenden hebben bij particulieren een onderkomen gevonden. De beide kerken zijn gisteren ontruimd. Er begint neiging te komen om naar Antwerpen terug te keren.

Gisteravond zijn 1500 vluchtelingen naar Zwolle en Coevorden vervoerd. Aan het station te Utrecht werden zij van eten en drinken voorzien.

Het bestuur der vereniging tehuis voor Belgische kinderen te Amsterdam heeft gisteren bericht van het gemeentebestuur van Vechel ontvangen, dat 200 Belgische kinderen, voor het tehuis bestemd, die tengevolge van het brugongeval bij Dordrecht door de spoorwegautoriteiten in de richting Boxtel werden gezonden, behouden en wel te Vechel zijn aangekomen en aldaar liefderijk in verschillende gestichten zijn opgenomen, zodat het bestuur besloten heeft, ze daar te laten.

De tram Sluis-Breskens vervoert wegens de enorme toevloed van vluchtelingen slechts vrouwen met haar bagage. Mannen moeten de afstand lopen.

Te Zundert neemt de vluchtelingenstroom nog toe, en het kost steeds de grootste moeite, allen huisvesting en voedsel te verschaffen.

Monseigneur Lauwerijs, de grootvicaris van het bisdom Mechelen, is, zo meldt De Tijd, naar Nederland uitgeweken en vertoeft thans in het bisschoppelijk paleis te Breda. Hij heeft onmiddellijk alle mogelijke maatregelen genomen, om zoveel mogelijk de vluchtelingen met geestelijke hulp bij te staan. Hij doet een oproep aan alle gevluchte geestelijken uit het bisdom, om zich met hem in verbinding te stellen. Hij is te allen tijde bereid hen te ontvangen en met hen te beraadslagen over de nodig te treffen maatregelen.

Rotterdam. Belgische onderwijzers.

Op verzoek van enige Belgische onderwijzers, die uit Antwerpen en omstreken naar hier gevlucht zijn en thans bij particulieren te deze steden zijn gehuisvest, hebben de afdelingen Rotterdam van de vereniging van hoofden van scholen in Nederland, van het Nederlands onderwijzersgenootschap en van de bond van Nederlandse onderwijzers gisteravond een bijeenkomst met de uitgeweken collega's gehouden, teneinde met hen te overleggen, wat er voor hen zou kunnen worden gedaan. De vergadering werd door ruim 40 Belgische onderwijzeressen en onderwijzers bijgewoond, het merendeel uit Antwerpen afkomstig.

Na enige bespreking werd besloten, dat aan de commissie van zes leden, die uit deze afdelingsbesturen gevormd is tot steun aan de uitgeweken collega's, twee uit de vluchtelingen zouden worden toegevoegd, die de belangen van hun lotgenoten in deze commissie zullen behartigen. Deze twee leden, een onderwijzeres en een onderwijzer, werden dadelijk door de vergadering aangewezen.

De Belgische uitgewekenen kunnen voorts hun wensen en verlangens schriftelijk inzenden aan het kantoor der bondsafdeling: Goudse Wagenstraat 2b.

Amsterdam. Centrale commissie voor de Belgische uitgewekenen naar Amsterdam.

Gisteren namiddag heeft de burgemeester in de Raadszaal geïnstalleerd de leden van de centrale commissie voor de Belgische uitgewekenen naar Amsterdam.

De burgemeester sprak, na alle aanwezigen hartelijk welkom te hebben geheten, zijn voldoening uit over het feit, dat zovelen wel aan zijn oproep hebben willen gevolg geven. Voorts dankte hij de vertegenwoordigers der verschillende particuliere organisaties voor hetgeen zij reeds op eigen initiatief voor de uitgewekenen hebben gedaan.

Dan wees spreker erop, dat de tijdelijke vermeerdering van de Amsterdamse bevolking met een groot aantal vreemdelingen, zelfs al waren de particuliere comités erin geslaagd ze allen onder te brengen, reeds uit een oogpunt van veiligheid en gezondheid inmenging van het gemeentebestuur zou vorderen. Maar ook de economische kwestie en die der spoedige repatriëring verlangen een oplossing.

Tot de werkzaamheden van de commissie zullen behoren:

1°. Registratie en repatriëring: het opmaken van een nauwkeurige lijst van de inrichtingen, huizen, enz., waarin vluchtelingen zijn ondergebracht met opgave van het aantal daarin verpleegde mannen, vrouwen en kinderen en van een nauwkeurige lijst van de namen: overleg met de regering en verdere autoriteiten over terugkeer der vluchtelingen.

2°. Huisvesting: zorg, dat de huisvesting behoorlijk is en dat iedere inrichting een hoofd heeft, dat verantwoordelijk is voor de goede

orde en met wie regelingen van allerlei aard kunnen worden getroffen.

3°. Voeding: vooral als de vrijgevigheid der burgerij en met name van hen, die thans grote inrichtingen onderhouden, zoals de stoomvaartmaatschappij Nederland, de firma's Asscher en Van Dam, Leonard Lang, enz., begint te verminderen, en er dus ten aanzien van steeds meer vluchtelingen financiële steun voor de voeding zal worden verlangd, moet hiervoor een regeling worden getroffen.

4°. Kleding en verdere onderstand. Een regeling van de uitreiking hiervan dient getroffen te worden.

5°. Hygiëne en geneeskundige hulp; in de eerste plaats de zorg voor de hygiëne, in de inrichtingen (reinheid der inrichtingen en van de personen, afvoer van fecaliën, ontsmetting enz.) en voorts de zorg voor zieken onder de verpleegden en voor geregeld medisch toezicht.

6°. Financiën: van hetgeen reeds uit de openbare kas uitgegeven is en nog uitgegeven zal worden dient een behoorlijke administratie te worden aangelegd. Een regeling moet getroffen worden om de reeds bestede gelden van de steuncomités en uit de openbare kas, voor zover die vermengd zijn, te scheiden en gescheiden te houden.

Het adres der commissie is: Gemeentelijk Beursgebouw, ingang Oudebrugsteeg.

De naam der commissie is, naar hierboven werd aangegeven, Centrale commissie voor Belgische uitgewekenen naar Amsterdam.

's-Gravenhage.

Te oordelen naar hun uitlatingen, bestaat er onder de hier vertoevende Belgen, zowel gegoede als hulpbehoevende uitgewekenen, nog weinig geneigdheid om naar hun vaderland terug te keren. Wel denken verscheidene onder de eerstbedoelden erover, naar Amerika te gaan en daar te trachten zaken te doen of op andere wijze hun brood te verdienen.

Burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage maakten bekend, dat er voor vluchtelingen van alle nationaliteiten gelegenheid zou worden gegeven tot kosteloze koepokinenting op morgen en zaterdag, 's namiddags van 2 u 30 tot 4 u 00 in het centraal bureau van de gemeentelijke geneeskundige dienst, Laan 36, benevens in het gebouw der 's Gravenhaagse vereniging voor koepokinenting, aan het Rijswijkse Plein.

Aangezien gebleken is, dat in verschillende inrichtingen alhier uitgewekenen zijn opgenomen, wier aanwezigheid in die inrichtingen niet langer raadzaam wordt geacht en op wiens beweging meer toezicht wenselijk is, is in voorbereiding de inrichting van een verblijfplaats, waar deze personen onder nauwer politietoezicht kunnen worden bijeengebracht.

Terwijl de opzending van uitgewekenen tot stilstand is gekomen, gaan particulieren nochtans voort met het in grote getale hierheen aanvoeren van Belgische vluchtelingen. Men wordt dringend verzocht, dit niet te bevorderen, in verband met de maatregelen, die aan de stations en elders genomen zijn om die toestand tegen te gaan.

Uit het klerendepot van de Haagse afdeling van het Nederlandse comité voor Belgische en andere slachtoffers, Piet Heinplein 4, zijn

gisterochtend twee grote zendingen naar het zuiden van het land gegaan, op verzoek van regeringscommissarissen aldaar.

De uitdeling van kleren enz. geschiedt in de allereerste plaats op aanvraag van comités of instellingen, die vluchtelingen in verpleging hebben. Particulieren, die voor bij hen vertoevende vluchtelingen aan een en ander behoefte hebben, kunnen dit eveneens schriftelijk aanvragen, adres Piet Heinplein 4.

Behalve een aantal particuliere giften mocht het comité ook 171,08 gulden ontvangen als opbrengst van de Hullebroek-avond te 's-Gravenhage op de 11e dezer.

Berlijn, 15 oktober. Het grote hoofdkwartier deelt mee: bij Antwerpen zijn in het geheel vier- tot vijfduizend gevangenen gemaakt. Het is te verwachten, dat er binnenkort nog een groot aantal Belgische soldaten, die burgerkleding aangetrokken hebben, gevangen genomen zullen worden. Volgens mededeling van de consuls van Terneuzen zijn er ongeveer 20.000 Belgische en 2000 Engelse soldaten op Nederlands grondgebied gekomen, waar zij ontwapend zijn. Hun vlucht moet in de grootste haast geschied zijn, hetgeen blijkt uit de massa weggeworpen kledingstukken, vooral van de Engelse Royal Naval divisie.

Roosendaal, 15 oktober. Belgische voormannen hebben vandaag overal propaganda gemaakt onder de vluchtelingen aan de grens om terug te keren naar Antwerpen. Maar hun woorden zijn tot heden nog niet in staat geweest om althans bij de massa het enorme wantrouwen tegen de Duitsers te verkleinen. Dit bleek heden aan het station Roosendaal. Daar vertrokken om twaalf, om drie en om zes uur treinen, die de stad zo dicht mogelijk naderden, namelijk naar het goederenstation Merksem. Voor deze treinen

werden samen verkocht 821 kaartjes derde klasse 26 tweede en vijf eerste klasse. In het geheel vertrokken dus ongeveer 350 mensen in deze richting. Maar daaronder waren verscheidene Duitse en Nederlandse handelsreizigers, afgevaardigden van verschillende firma's, kantoorpersoneel, enz. Het aantal vertrokken vluchtelingen is dus van geen belang geweest.

Op verzoek van het Duitse bestuur in België werden hier de kaartjes uitgegeven tot Essen. Daar moesten de reizigers verder doorbetalen. De Duitse kas aan het station vroeg zijn deel. De treinen bestonden geheel uit Nederlands materieel. In Essen staan twee Belgische locomotieven onder stoom waarvoor men nog een paar stel Belgische machinisten en stokers heeft gevonden. Uit Essen keerden de Nederlandse machines telkens terug naar Roosendaal.

Het Belgische grensstation wordt bediend door Duitse marinematrozen. Een zit er in het loket, een staat er met zijn tang aan het loket om de kaartjes te knippen, twee gaan er mee op de locomotief, een zit er in de bagagewagen bij wijze van conducteur.

Op deze wijze zijn er ook een paar Belgische treinen direct uit Essen vertrokken. Daar er in Merksem niet kan worden gerangeerd, rijden de machines door naar Austruweel om vandaar over de wissels weer voor de trein te komen en die terug te trekken. Alle Nederlandse wegmaterieel is ongehinderd teruggekeerd. Inmiddels worden de besprekingen tussen de militaire overheden over het grote terugtransport voortgezet. Naar ik uit Antwerpen vernam was de Duitse Kommandantur, daar heden in verband met deze kwestie minder vasthoudend aan onmogelijk gebleken eisen. Over de treinenloop van morgen is nog niets naders bekend.

Ik verneem dat kardinaal Mercier te Antwerpen de geestelijkheid oproept om terug te keren.

In de overstelpende massa vluchtelingen te Roosendaal komt geen vermindering. Het rijk en particulieren blijven in de voeding voorzien.

Vlissingen, 15 oktober. Hoewel heden een paar duizend vluchtelingen van hier naar elders zijn getransporteerd, komen weer zo onnoemelijk veel anderen hierheen, dat het onmogelijk wordt allen onderdak te bezorgen. De Belgen die uit de kustplaatsen vluchten komen allen hier aan; de toestand is hier dan ook verre van rooskleurig. Alle scholen zijn gesloten, daar ze vol zitten met vluchtelingen. Ook de kerken en pakhuizen zijn vol en duizenden zijn bij particulieren ondergebracht. Het plaatselijk comité heeft dringend behoefte aan geld, want de uitgaven zijn enorm en het comité is niet bij machte die te betalen. Een bewaarschool is ingericht als tijdelijk ziekenhuis voor gevluchten die geneeskundige hulp nodig hebben omdat de ziekenhuizen vol liggen met gewonden. Het Rode Kruis zendt voor dit tijdelijk ziekenhuis verpleegsters en een dokter uit Den Haag, die belast worden met de geneeskundige dienst.

De mailboten vertrekken weer naar Folkestone.

Hulde aan Zeeuws Vlaanderen en een verzoek om steun.

Professor Kohnstamm verzoekt ons het volgende op te nemen.

Zoeven terug uit Hulst, waarheen ik dinsdag met enige proviandauto's en een vijftiental vrijwilligers van de Leidse vrijwillige landstorm vertrokken was, voel ik mij genoopt een woord van hulde te brengen aan het voortreffelijk werk, dat ik daar gezien

heb, en een woord van opwekking te richten tot allen, die dat werk kunnen steunen. Want wij "Hollanders" hebben een schuld der dankbaarheid jegens de bevolking van Zeeuws Vlaanderen voor de wijze, waarop zij de naam van Nederland in deze moeilijke dagen heeft hoog gehouden.

Wij Amsterdammers menen reeds zeer veel gedaan te hebben door 25.000 vluchtelingen te hebben opgenomen. En ik breng gaarne lof aan de mannen en vrouwen, die daartoe hebben meegewerkt. Maar wat zouden wij gedaan hebben als de 3 miljoen vluchtelingen in onze stad waren aangekomen? En in dit cijfer of hoger zou men toch naar juiste verhouding moeten uitdrukken, wat ginds is geschied. De gemeente Hontenisse telt omtrent 5000 inwoners. Gisteren, nadat in de laatste dagen reeds een 15.000 vluchtelingen weer vertrokken waren, waren er naar schatting nog 20.000 over. Alleen in één schuur, onder toezicht van mevrouw Collot d'Escury werden gisteren 2000 mensen gevoed. In het dorp Kloosterzande werden 3000 mensen gevoed. Op elke boerderij in de omtrek waren al naar de grootte 50, 100 tot 250 mensen en meer ondergebracht. Het stadje Hulst telt 8300 inwoners. Naar ruwe schatting zorgde men er voor 30.000 mensen. In Clinge en Sint Janssteen was de toevloed zo mogelijk nog erger.

Om de orde in zulke mensenmassa's te handhaven, te waken over de distributies enz., stonden de burgemeester van Hontenisse slechts een zevental marechassees en enkele miliciens met verlof ter beschikking. Gelukkig is daarin thans belangrijke verbetering gekomen door de Leidse vrijwilligers, die te zijnen dienst zijn gesteld.

De approviandering in dit van het verkeer bijna geheel afgesloten deel van ons land, te meer afgesloten nu wegens het doven van de

lichten op de Schelde de veerdiensten sterk zijn ingekrompen, biedt moeilijkheden, waarvan men zich hier nauwelijks een voorstelling maakt. Zo was er overvloed van tarwe bij de boeren, en dezen wilden gaarne afstaan en zelf bakken. Toch was er nijpend broodgebrek, want er was geen gist en bij de tegenwoordige communicatiemiddelen duurt nieuwe aanvoer vier dagen of langer. Snel bedervende waren, zoals melk kunnen niet aangevoerd worden. De talloze kinderen, soms zelfs de zuigelingen en kraamvrouwen, blijven ervan verstoken. Met auto's valt hier nauwelijks iets uit te richten. Van onze auto's, waaronder een grote vrachtauto van de gemeente Amsterdam, bereikte dan ook geen enkele, en slechts een deel van de inhoud het gestelde eindpunt Hulst. Het enige werkelijk bruikbare transportmiddel voor deze streek zijn vrachtboten, direct van Rotterdam. Maar zulke boten waren niet beschikbaar.

Nieuwe moeilijkheden bracht nog de internering van omstreeks 30.000 Belgische soldaten en de behandeling der gewonden. In een minimum van tijd werd op het gemeentehuis te Kloosterzande een noodhospitaal voor 57 gewonde Belgen ingericht. Nadat deze thans op een enkele te zwaar gewonde na naar de interneringskampen zijn opgezonden, wordt dit hospitaal ingericht voor de kraamvrouwen en de gelukkig nog zeer weinig talrijke zieken. Ook in het hospitaal te Hulst heeft men de handen vol werk. De beschikbare medici onder de Leidse studenten assisteren thans op beide plaatsen.

Gelukkig toonde het comité te Hulst, dat zijn vertakkingen in alle plaatsen van het district heeft, met zijn volijverige secretarissen Poppe en Vogelvanger zich ten volle voor zijn overzware taak berekend. Het hoofdcomité te Amsterdam is in dit comité vertegenwoordigd door zijn gedelegeerd lid baron Collot d'Escury,

de reeds genoemde burgemeester van Hontenisse, tevens lid van het provinciaal comité voor Zeeland. En ondanks alle moeilijkheden kunnen wij zeggen, dat elk der vluchtelingen een, zij het ook schamel, onderdak heeft gevonden en dat er nog niemand honger heeft geleden.

Maar lang kon en kan het zo niet meer duren. Een deel der vluchtelingen zal naar andere minder bezette plaatsen moeten overgebracht worden, enkele gevaarlijke elementen moeten onder toezicht gesteld, de aanvoer van levensmiddelen moet met kracht ter hand genomen. Het Steuncomité te Hulst in zijn vergadering van woensdag, die door het kamerlid de heer Duymaer van Twist en mij werd bijgewoond, achtte het dringend nodig de hele steunbeweging, ook die van regeringswege voor het gehele district in één hand te concentreren. Het was toen te Hulst natuurlijk nog niet bekend, wat hedenavond de bladen berichten, dat de heer Snoeck Henkemans door de regeringscommissaris meer speciaal met de zorg voor Zeeland was belast. Het comité wendde zich dus telegrafisch tot de regeringscommissaris, de minister van binnenlandse zaken en de commissaris der koningin in Zeeland met het verzoek de heer Collot d'Escury als subcommissaris voor het oostelijk deel van Zeeuws Vlaanderen aan te wijzen. Bedriegen onze inlichtingen ons niet, dan zal op dit verzoek gunstig beschikt worden, en zal de heer Collot d'Escury in samenwerking met de heer Snoeck Henkemans speciaal met de zorg voor dit district worden belast. De hele zaak ligt dan in de beste handen. Zeeuws Vlaanderen zal een gedeelte van zijn vluchtelingen kunnen afvoeren. Naar wij hopen, zal een groot deel der vluchtelingen spoedig naar hun haardsteden kunnen terugkeren. Reeds begint de terugstroom. Toch durven nog tienduizenden niet de terugweg in te slaan. Aan deze ongelukkigen zal men gastvrijheid moeten blijven verlenen. De proviandering van hen en van de bevolking zal met

kracht worden ter hand genomen. Reeds kwamen heden twee grote boten met tienduizenden broden, rijst, bonen en spek aan.

Desniettemin blijft er voor het particulier initiatief nog veel te doen. En ik zegde reeds, dat wij een ereschuld hebben aan Zeeuws Vlaanderen. Ik was in de gelegenheid tal van vluchtelingen te spreken, daaronder uit de eerste Belgische regeringskringen. Algemeen was de bewondering en de dankbaarheid voor wat hier ten behoeve van honderdduizenden ongelukkigen was verricht. Deze hulp van Nederland zal niet licht vergeten worden: ze zal de houding van Nederland niet alleen in België, maar ook in Frankrijk en Engeland voor de meesten in een geheel nieuw licht doen verschijnen.

Maar de bevolking van Zeeuws Vlaanderen heeft daartoe meer gedaan, dan waartoe zij in staat was. Zij is thans uitgeput. Men ontlaste haar thans van een deel van haar taak, en stelde geld, levensmiddelen, kleding of persoonlijke hulp beschikbaar. Met het oog op de moeilijkheid der communicatie en de dagelijks veranderende toestand handele echter niemand op eigen gezag. Behalve voor geldzendingen, die natuurlijk altijd welkom zijn, wende men zich voor alle andere aanbiedingen van hulp telegrafisch of telefonisch tot de heer Collot d'Escury.

Mogen die geldzendingen en aanbiedingen talrijk zijn, opdat Nederland benoorden de Westerschelde spoedig een deel van zijn ereschuld aan Zeeuws Vlaanderen zou afbetalen.

Het overleg van onze regering met het Duitse opperbestuur omtrent de terugkeer der Belgische vluchtelingen, heeft tot een gunstig resultaat geleid. De terugkeer is toegestaan van de

vluchtelingen, niet alleen naar Antwerpen en de naaste omgeving, maar naar heel België.

Een proclamatie, gelijk aanvankelijk in het voornemen der regering lag, zal hieromtrent niet worden uitgevaardigd, maar de burgemeesters zullen worden uitgenodigd zo spoedig mogelijk opgave te doen van de personen, die naar België wensen terug te keren, opdat dezen weer van regeringswege daarheen zullen kunnen worden vervoerd.

Alleen dienstplichtige mannen zijn van deze gunstige maatregel uitgezonderd, aangezien de Duitse regering heeft medegedeeld, dat dezen bij hun terugkeer naar België krijgsgevangen zouden worden gemaakt.

Voorts vernemen wij, dat de minister van binnenlandse zaken reeds thans heeft toegestaan dat de vluchtelingen, die in de negen aken voor Dordrecht verblijf houden, terstond naar Antwerpen teruggaan. Ook heeft de commissaris der koningin in Zeeland machtiging verleend om reeds morgen en overmorgen enige duizenden vluchtelingen terug te zenden.

In de Middelburgsche Courant lezen wij:

Ondergetekenden, leden van het Belgische steuncomité, geven aan hun Antwerpse medeburgers de raad zo haast mogelijk naar Antwerpen terug te reizen, desnoods zonder hun familie, en wel in eerste rang de stadsbeambten, diegenen die tot publieke diensten behoren, de bakkers, vleeshouwers, kruideniers enz. en andere stielmannen.

J. Royers, volksvertegenwoordiger en gemeenteraadslid.

K. R. Meerbergen, provinciaal raadslid.

- E. Breuceleers-Donche, lid van het landverhuizercomité.
- P. de Mey, redacteur van het Handelsblad van Antwerpen.
- E. van Heurck, bureeloverste van de Antwerp Water Works.
- P. Peeters, nijveraars te Duffel.
- V. Collumbien, handelaar te Brussel.

In verband met ons bericht van gisterenavond betreffende de negen schepen met vluchtelingen, die voor Dordrecht liggen, verzocht de commissie mede te delen, dat ze wel degelijk, alvorens die schepen te laten komen, voeling met de regering heeft gehouden. Toen echter de schepen in Dordrecht aankwamen, wist men niet waar de vluchtelingen te laten. Daarom werden zij op verzoek van de regering aan boord van de schepen gelaten, die uit de aard der zaak slechts op transport, niet op verblijf der vluchtelingen waren ingericht. Als gevolg daarvan was de toestand verre van rooskleurig. Als voedsel werd, toen de meegebrachte voorraad op was, van Dordrecht uit slechts tarwebrood en water verstrekt, wat natuurlijk niet voldoende was, vooral voor de vele vrouwen en kleine kinderen. De commissie werd daarom door de gelden uit het fonds van de N.R.C. in staat gesteld ook ander voedsel en melk te verstrekken, terwijl buitendien nog een paar schepen beschikbaar werden gesteld om de 4 à 5000 vluchtelingen meer ruimte te kunnen geven. De regering wenst, dat de vluchtelingen aan boord blijven, in de hoop dat zij naar Antwerpen getransporteerd kunnen worden.

Thans worden, behalve de reeds naar het zuiden gezonden tenten, ook de barakken, welke daarheen waren gezonden, met het oog op de mogelijkheid van het uitbreken van besmettelijke ziekten, gebruikt tot het onderbrengen van zieken en zwakken.

De centrale gezondheidsraad heeft maatregelen genomen, om te voorzien in nieuwe barakken, voor eventuele epidemies.

Verzekerd wordt, dat niet één vluchteling uit Zeeuws Vlaanderen meer naar elders zal worden vervoerd. De bedoeling is ze gaandeweg terug te sturen.

De Arnhemsche Courant schrijft, dat vandaag te Arnhem het onderwijs voor de kleine Belgjes beneden de zeven jaar begint. Maandag voor de ouderen. Belgische paters uit het Missiehuis en de in Arnhem thans aanwezige Belgische onderwijzers zullen er zich mee belasten.

De Belgische bankbiljetten te Maastricht uitgegeven met de beeltenis van Leopold I worden door de Belgische regering niet erkend en zijn dus vals.

Rotterdam.

Aan het station Delftse Poort komen met elke trein nog groepjes vluchtelingen aan, de meesten afkomstig uit Gent en Oostende. Het zijn bijna zonder uitzondering niet onbemiddelde uitgewekenen, die trachten tegen betaling logies alhier te verkrijgen.

In de loop van de namiddag zouden ongeveer 500 vluchtelingen naar Gouda vertrekken. Dezen hadden enige dagen in Circus of Sint Jozefsgezellenvereniging doorgebracht of waren gehuisvest geweest bij particulieren, die hen niet langer logies konden of wilden geven.

In de vestibule van het station Delftse Poort heeft de vrijwillige politie thans een bureau ingericht, om aangekomen vluchtelingen inlichtingen te kunnen verstrekken.

De voeding van de aankomende uitgewekenen is van de wachtkamer 3^e klasse, waar het de laatste week dag en nacht overdruk was, verplaatst naar de foyer van het Circus. Het station krijgt dus langzamerhand weer zijn gewone aanzien.

Met de ochtendtreinen naar het zuiden zijn hedenmorgen een aantal vluchtelingen weer vertrokken. Er komt enige gang in de terugtocht naar Antwerpen.

Van de ruim 4000 aangevraagde formulieren tot inschrijving van de uitgewekenen, die zich in onze stad bevinden, zijn er thans goed 3000 weer bij de politie ingeleverd. Gisteravond zijn in het Salon Doele 120 gemeenteambtenaren ijverig werkzaam geweest om al die honderden namen te sorteren en in te schrijven.

's-Gravenhage.

De gemeentelijke geneeskundige dienst onder leiding van dr. van den Hoorn heeft in vereniging met de 's-Gravenhaagse Vereniging voor koepokinenting, gisteren en vandaag de in grote gebouwen ondergebrachte Belgische vluchtelingen ingeënt.

Voor de vluchtelingen, die een onderdak hebben gevonden bij particulieren enz., bestaat vandaag en morgen eveneens gelegenheid om zich te doen inenten en wel in het gebouw n° 36 aan de Laan van de gemeentelijke geneeskundige dienst en in het gebouw aan het Zieke-Rijswijkse plein van de koepokinentingvereniging.

Te Breda zijn verscheidene Belgische ex burgerwachten uit Vlaanderen aangekomen. Ze delen mee, dat vele duizenden van hen te Brugge door de Belgische overheid ontwapend werden. Ze hadden opdracht zich naar Oostende te begeven, alwaar aan ieder

250 frank zou worden uitbetaald, doch zij konden Oostende niet meer bereiken en verstrooiden zich bij de nadering der Duitsers in alle richtingen.

Van de Zeeuwse grens.

Terneuzen, 16 oktober. Naar aanleiding van een mij gedane vraag stelde ik een onderzoek in en er bleek, dat mijn bericht omtrent de uitvaardiging van een proclamatie te Zelzate betreffende aanmelding van Belgische vluchtelingen van 18 tot 45-jarige leeftijd, onjuist was en op een misverstand berustte. Nochtans kwam mijn informatie van officiële zijde. Verwarring met de Antwerpse proclamatie is blijkbaar in het spel. Uit mededelingen van het consulaat alhier blijkt, dat men wel enige controle wenst uit te oefenen op degenen, die naar Antwerpen terugkeren en om die reden is daarvoor voorlopig alleen gelegenheid langs Roosendaal, niet langs het Land van Waas. Overigens spreekt het vanzelf, dat niet alle jongemannen vrij kunnen terugkeren, dat wil zeggen, dat degenen "die tot het Belgische leger behoren", uitgezonderd de burgerwachten, ook al zijn zij niet in uniform, als krijgsgevangenen zullen worden beschouwd.

Van de Brabantse grens.

Roosendaal, 16 oktober. Ik verneem, dat de staf van de derde divisie bezig is het terugvoeren van de vluchtelingen in overleg met de Duitse autoriteiten zo goed mogelijk te regelen. In verband hiermee had een stafkapitein gisteren aan het station Roosendaal een bespreking met enkele vertegenwoordigers van het mindere personeel van de Belgische staatsspoor, dat in grote getallen in bagagewagens kampeert: machinisten, stokers, seinwachters, conducteurs, enz. Zij stelden de voorwaarden, waarop ze bereid

waren de dienst in de richting Antwerpen te hervatten. Met de lijst van deze voorwaarden is de stafkapitein naar Antwerpen gegaan. Hij heeft daar gesproken met de heer Franck en met de Duitse kommandantur. De eisen zijn volkomen ingewilligd.

In een nadere vergadering, hedenmiddag met het personeel aan het station Roosendaal gehouden, werd de volgende brief van Louis Franck voorgelezen.

“Aan ambtenaren, beambten en werklieden van de Belgische staatsspoor. Mijne heren. In het grote belang van een spoedige terugkeer van onze gevluchte landgenoten uit Holland acht ik mij verplicht een dringend beroep te doen op uw hulp. De maatregelen, met dit doel te nemen voor de treinenloop tussen de Hollandse grens en Antwerpen, hebben in geen enkel opzicht een militair karakter. Zij dienen alleen om het lijden van de burgerlijke bevolking te verlichten. Vaderlandsliefde moet u ertoe drijven om er aan mee te werken. Dat zal niemand u verwijten en ik dek u volkomen tegen alle kritiek die tot u gericht zou zijn. Gij zult zijn in dienst van de stad Antwerpen, die uw lonen zal uitkeren. De militaire Duitse autoriteiten waarborgen: 1° dat gij na de terugkeer van de vluchtelingen vrij zult zijn de dienst der stad en het land te verlaten, als gij dat wenst; 2° dat gij gedurende de dienst een volkomen veiligheid voor uzelf en voor uw goederen en uw gezin zult genieten; 3° dat het Belgisch materieel, locomotieven, wagens enz. gebruikt voor het vervoer der vluchtelingen en tot dat doel van Holland aangevoerd, vrij terug zal keren, zonder te worden opgehouden of in beslag genomen. Ik reken erop, dat mijn verzoek verhoord zal worden en dat ook gij mij zult helpen in de zeer moeilijke taak, waarin mijn gevoelens van oprechte vaderlandsliefde mij ertoe dwingen te waken over de belangen van de burgerlijke bevolking.” (Ondertekend L. Franck.)

De Duitse kommandantur heeft een Duitse vertaling van deze brief laten voorleggen en daaronder geschreven: "Einverstanden." (Kaiserliche Marine-Kommandantur, getekend Freiherr von Bodenhausen.)

De leden van de hier aanwezige Belgische spoorwegdirectie nemen geen enkele verantwoordelijkheid op zich. De eerste onderchef van het Antwerpse centraal station, de heer Dirickx, is hierheen gekomen, om aan de oproep kracht bij te zetten.

In het belang van de terugtocht der vluchtelingen hebben de Duitse grenswachten in opdracht de mensen zoveel mogelijk ongehinderd te laten passeren. Alleen soldaten, die gediend hebben, worden aangehouden en in geval van twijfel worden de registers in Antwerpen geraadpleegd.

Roosendaal, 16 oktober. Hedenmorgen is hier een ware monstermeeting van vluchtelingen gehouden op het stationsplein. Duizenden en duizenden verdrongen zich in de open lucht. De spreker, de heer Le Clercq, stadsadvocaat van Antwerpen, met gejuich ontvangen, zegde, dat hij kwam als stadsgenoot. In de eerste plaats, aldus vervolgde de spreker, is het onze plicht de tolk van uw en mijn gevoelens te zijn tegenover hare Majesteit de koningin, Z.K.H. de prins der Nederlanden, de Nederlandse regering en de Nederlandse bevolking, om hun diepe dank te brengen namens de Belgische bevolking voor de gulle gastvrijheid, die zij hier geniet. (Donderend hoerageroep.)

De spreker zegde voort, dat hij recht uit Antwerpen kwam, en daar gedurende verscheidene dagen geweest was als lid bij de internationale commissie, die tal van moeilijkheden heeft te regelen. Verschillende vluchtelingen kennen mij als hun

stadsgenoot, zo gaat hij voort. Men weet, dat ik niet in staat ben hen te bedriegen; vooral niet onder deze droevige omstandigheden. Twijfel dus niet aan mijn rechtzinnigheid. Ik heb persoonlijk de besprekingen bijgewoond, ook in gezelschap van onze uitnemende consul hier ter stede, de heer Laane, die al wat ik zeg zal willen bevestigen. Antwerpen is uiterst kalm. De Duitse soldaten gedragen zich ordelijk. Ieder die in Antwerpen is zal u dat zeggen. Zij zijn beleefd. Als zij inwoners ontmoeten, groeten zij het eerst met een kort "Abend", "Morgen". In de herbergen spreken zij met de mensen in volle gemoedelijkheid. Het zal u zonderling klinken uit mijn mond, van mij waarin zoveel vaderlandsliefde leeft. Gij zult begrijpen, dat de Duitsers mij niet sympathiek zijn, nadat ons arm volk zoveel heeft geleden, maar laat ons betere tijden afwachten om in de geschiedenis te zeggen, wat wij over de Duitsers te denken hebben. Er is in Antwerpen voor u niet het minste gevaar. Wanneer de toestanden blijven, zoals zij nu zijn, dan zijt ge er in volle veiligheid. (Uitroepen: Ha! Ha!)

Neen, vervolgde spreker, ik weet natuurlijk ook niet wat er kan geschieden. Maar het gemeentebestuur van Antwerpen heeft een overeenkomst gesloten met het Duitse gouvernement, een contract, dat bekend is aan de Nederlandse regering. De proclamatie zou niet zijn afgekondigd, wanneer de Duitsers niet van zins waren, hun handtekening te eren, vooral ook tegenover de regering van het neutrale Nederland. (Stemmen: Wij vertrouwen de Duitsers nooit.)

De spreker vervolgde, dat ieder vrij was om te gaan. Wilt gij er heen, doe het dan, wilt ge niet, blijf dan hier, maar ik ga terug en ik stel mijn leven borg, dat gij er ook ongedeerd zult blijven. Ik zeg op het ogenblik in volle ernst: keer naar Antwerpen terug. Op dit ogenblik zal er u niets overkomen. (Stemmen: op dit ogenblik!!)

Men vraagt mij, vervolgt de heer Le Clercq, of het eten schaars is. Dat is niet het geval. Uw eigen lieden, die thans Antwerpen beheren, staan er borg voor. Ik kan niet genoeg lof aan hen brengen, aan burgemeester de Vos, aan Louis Franck, aan schepenen, raadsleden, notabelen, die allen op hun post zijn gebleven. Er bestaat geen vrees, dat het voedsel schaars zal worden. Er wordt ook geen oorlogsschatting geëist van de stad. De gemeente zal aan het bezettingsleger moeten leveren al wat er nodig is. Particulieren worden hiervoor niet aangesproken; dat is een groot voordeel. De stad zelf heeft het volledige beheer van de eetwaren in handen. De rest wordt aan de bevolking gelaten. Er was oorspronkelijk voor twee jaar genoeg om de ganse grote bevolking te voeden. Er was graan voor 7 à 800.000 mensen voor twee jaar lang. Het zal u dus aan niets ontbreken.

Toch is het niet alles zonneshijn. Er zijn aan de toestand ook zeer donkere kanten. Ieder moet dus voor zichzelf oordelen, wat hij kan doen. Aan sommigen moet ik het terugkeren volstrekt afraden. In het verdrag staat, dat niet één Belgisch soldaat zou mogen terugkeren. De vrouwen zijn vrij. Dienstplichtige mannen zullen worden krijgsgevangen gemaakt. Allen, die verkeren in de jaren van dienstplichtigheid, zullen worden achtergehouden, totdat de Duitse overheid uit de registers in Antwerpen de zekerheid heeft, dat zij niet reeds als militairen hebben gediend. De burgerwacht kan vrij terugkeren. Laten andere jongelingen raad vragen aan de consul; ik kan hen die hier in het openbaar niet geven. Op sommigen rust de dure verplichting om op hun posten terug te keren, namelijk op hen, die een politiek mandaat vervullen, en op de beambten der gemeenten. Is het niet te betreuren, dat in sommige buitengemeenten geen enkele autoriteit meer aanwezig is om het openbare leven te leiden? Geen burgemeester, geen schepenen, geen raadsleden. In Antwerpen moeten de diensten zoveel mogelijk

hervat worden, bijzonderlijk door de politie. De anderen worden dringend aangezocht onmiddellijk terug te keren. Het leven in al onze gemeenten moet hernomen worden. De gekozenen hebben het voorbeeld van burgerplicht te geven.

Ook die andere belangen hebben te behartigen: advocaten, notarissen, deurwaarders, rechters. In Antwerpen heeft een burgerlijke en een correctionele kamer en ook het parket voortdurend zitting gehad, maar in vele dorpen ontbreekt de politie; er zijn geen gendarmen meer. De burgers, die daar wonen, hebben de plicht terug te keren om voor hun eigen huisraad te zorgen.

De Duitsers zullen in gemeenten, waar geen verlichting is, niet dulden, dat de huizen langer gesloten blijven. In Antwerpen worden alle openbare gebouwen doorzocht om te zien of er nog soldaten zijn. In de dorpen zal dat ook gebeuren. Men zal er de deuren open kappen en het gespuis, dat achtergebleven is, het zij tot hun bittere schande gezegd, zal de huizen gaan leeg plunderen.

Indien ik u geen dringende raad kan en wil geven, bedenk dan, dat de toestand misschien nog lang zal kunnen duren. Kan die aangevulde bevolking hier in Nederland blijven, in de dure wintertijd, als in Antwerpen alles veilig is en alles doet vermoeden, dat het er veilig zal blijven? De Duitsers hebben er geen belang bij om de veiligheid in gevaar te brengen. Ze hebben er slechts weinig soldaten, allen bejaarde mannen van de Landstorm, met eigen gezinnen, zelf kinderen, die niet verlangen, dat er zal worden gemoord en gebrand, die niet liever wensen, dan dat de oorlog zo spoedig mogelijk zal eindigen. Zij zullen het voorbeeld van Leuven, van Aarschot niet volgen, wanneer men hen niet uittart en geen

vijandelikheden pleegt. Bedenk dus maar, of het geen tijd is om terug te keren.

De Duitsers eisen, dat alle winkels, vooral van eetwaren, geopend zullen worden, opdat de bevolking kan krijgen wat haar toekomt. Gij, aan wie deze winkels behoren, keert naar de stad terug! Aanvankelijk was gezegd, dat alle magazijnen, die gesloten waren, binnen vijf dagen door de Duitsers zouden worden geopend. Deze termijn is nu verlengd. Daarna gaan zij zelf de deuren openen. Met sommige herbergen hebben ze dat reeds ambtelijk gedaan en ook met een vleeshouwerij. Denk na, over wat u te doen staat. Er zal u niets geschieden, en wanneer gij zo al niet allen willen terugkeren, stuur dan enkelen, die u de toestand zullen bevestigen. (Geroep: Hoera!)

Er zijn er, die vrezen, dat als zij eenmaal terug zijn, zij in een muizenval zullen zitten en dat zij niet terug zullen mogen. Maar weet, dat ook aan ieder, die het verlangt, een pas wordt uitgereikt, zoals honderden burgers reeds hebben aangevraagd om vrij in en uit te gaan.

Uit de treinen, die weldra naar Merksem zullen lopen, zal niemand onderweg mogen uitstappen. Ook bedenke men, dat Belgische automobielen en herenrijtuigen waarschijnlijk onderweg zullen worden aangeslagen, omdat de Duitsers daaraan gebrek hebben. (Geroep: Aan volk hebben zij ook gebrek!) Zij hebben zich direct verbonden om niet één man naar Duitsland te zenden. (Geroep: Wij geloven hun verklaringen niet.) Ik neem niet aan, dat leidende officieren, officieren van naam, hun handtekening zullen schenden. (Geroep: dat deden zij in Leuven en Dinant.) Indien Duitsland ons landje binnenkwam, zo waren daar danig grote redenen voor. Bepaalde redenen bestaan niet om contractbreuk te plegen. De

ambtenaren gaan dus vooraan. (Geroep: wie zal dat betalen?) Het Antwerpse gemeentebestuur.

Er worden in deze streken schromelijke dingen verteld. Gisteren zou er een Engels luchtschip over Antwerpen zijn gevaren, waaruit briefjes zijn geworpen, die aanrieden om niet terug te keren. Ik verklaarde, dat daarvan niets waar is. Ik zeg u, dat alle huizen 's nachts gesloten mogen zijn en dat er ook geen licht behoeft te branden. (Ongelovig gemompel ging er uit de menigte op.)

Een andere spreker klom op de ladder, die de stadsadvocaat had verlaten en hij wilde uit eigen naam iets zeggen. Het was het volgende: de Belgen konden geen vertrouwen meer hebben in de Duitsers, na wat deze hen en hun land hadden aangedaan. Spreker heeft met een paspoort het gehele land doorgereisd. Overal zijn er tijden geweest, dat de soldaten kalm waren, dat zij vriendschappelijk omgingen met de burgerij, en een paar dagen later werd de boel in brand gestoken, werden de mensen gefusilleerd. Dit zal niet gebeuren in Brussel, niet in Antwerpen, zoals het geweest is in Luik, in Aarschot en in de buitengemeenten. Daar zegde men maar steeds, dat de burgers hadden geschoten, als motief om zelf te schieten. Laat allen dat toch bedenken. En waarom zoveel haast gemaakt? Vergeet niet, dat ons leger gevochten heeft tegen dezelfde soldaten, die nu in Antwerpen zijn.

Ik heb ook gezien, vervolgde spreker, dat zij een vaderhart hadden, maar zodra zij gezamenlijk en onder hun aanvoerders optreden, verdwijnt alle zelfbeheersing. Denk erom, dat onze soldaten de forten hebben verlaten in de richting van Aarschot en Leuven om te trachten de Duitsers daar te verdrijven. Zij zijn niet naar Brussel getrokken om de grote bevolking de gevechten te besparen. Denk ook aan de mogelijke afloop van de grote slag aan de Aisne.

Wanneer het waar is, dat de Duitsers daar reeds ten dele zijn verslagen, zullen de bondgenoten hen dan niet achtervolgen en een nieuw bombardement op Antwerpen beginnen? Leuven en Mechelen mogen afschrikwekkende voorbeelden voor ons zijn. We hebben al zoveel geleden. Jongens van 18 tot 35 jaar zullen niet worden aangehouden, zegt men, maar elders zijn zij geprest om loopgraven te maken en versterkingen. Laat toch vooral de vrouwen in Nederland blijven en laat de anderen met terugkeren geduld hebben.

Ook deze spreker brengt hulde aan de ontroerende gulheid en het broederlijk onthaal in ons land. (Enorme geestdrift.)

Zeer weifelmoedig gingen de vluchtelingen uiteen.

Roosendaal, 16 oktober. De besprekingen met het Belgische spoorwegpersoneel aan het station Roosendaal, een 50 man, zijn mislukt. Slechts heel enkelen waren bereid op de gestelde voorwaarden de dienst te hervatten. De meerderheid wilde alleen maar weer aan het werk gaan, wanneer de Belgische minister van spoorwegen te Havre hun de beloften bevestigt.

Hedenmiddag om 2 uur is een trein vol vluchtelingen naar Essen vertrokken. Er stond vermeld, dat deze niet doorgaat naar Merksem. De officiële onderhandelingen vorderen slecht. Er zullen de eerste dagen niet meer dan slechts enkele treinen naar Merksem worden gezonden.

Op de heden te Breda gehouden vergadering van uitgeweken Belgen is verslag uitgebracht van de meldingen der gisteren naar Antwerpen gezonden afgevaardigden. Dezen deelde mede, dat het te Antwerpen op het ogenblik rustig was. De nog niet teruggekeerde ambtenaren worden als ontslagen beschouwd.

Slechts zij die onmiddellijk terugkeren zullen er met een kleine boete afkomen. De sprekers willen, hoewel zij aanraden terug te gaan, geen verantwoording op zich nemen, zodat slechts beslist werd op de proclamatie van de Nederlandse regering te wachten. Slechts zeer enkele uitgewekenen keren terug en dan nog slechts tijdelijk.

In Velseroord zijn gisterenavond uit Breskens tien Belgische studenten gekomen, allen behorend tot de orde der kapucijnen. Ze werden opgenomen in het klooster van hun ordebroeders aldaar. Heden zullen er nog vijf studenten aankomen. Ze waren uit Leuven naar Aalst gevlucht, vandaar naar Putte en uit de laatste plaats te voet naar ons land. Daar hier ook een professor van de Leuvense universiteit is, zullen zij in het klooster te Velseroord hun studies verder zetten.

Omtrent de redenen, die geleid hebben tot het ontslag van de gepensioneerde generaal-majoor Kleijnhens, regeringscommissaris van het vluchtenoord Veenlo, vernemen wij uit betrouwbare bron nog de volgende bijzonderheden.

Een tweehonderdtal uit de Belgische rijkswerkinrichting te Merksplas ontsnapte vluchtelingen, waren ons land binnengekomen en voorlopig te Boxtel ondergebracht, in afwachting van hun vervoer naar een andere plaats. Natuurlijk ging het niet aan, hen in de gevangenis te zetten, maar men achtte Veenhuizen bij uitstek geschikt om hen daar onder te brengen.

Daartegen schijnt generaal Kleijnhens overwegend bezwaar te hebben gehad, op grond, dat hij geen engelbewaarder was, en daardoor telegrafisch bericht gaf van zijn weigering om de

vluchtelingen in ontvangst te nemen, terwijl ze reeds naar Veenhuizen onderweg waren.

Vervolgens heeft hij zijn ontslag aangevraagd en zijn functie overgedragen aan zijn plaatsvervanger. De regering kon hiermee uiteraard geen genoegen nemen, aangezien de generaal tot dit laatste niet bevoegd was, maar deze bleef weigeren zijn functie te vervullen, totdat een ander in zijn plaats was benoemd. Men heeft zich toen wel genoodzaakt gezien, hem ongevraagd ontslag te geven.

Men deelt ons mee, dat te Luik de prijzen der levensmiddelen onrustbarend stijgen. Het brood kost reeds 45 centiemen per pond; petroleum is bijna niet meer te krijgen.

De Times schat, dat er woensdag 10.000 Belgische vluchtelingen in Engeland zijn gekomen. Evenals hier worden zij zoveel mogelijk over het land verdeeld. Leeds heeft er 600 voor zijn rekening genomen, Manchester 500. Te Londen worden er duizenden geborgen in de gebouwen van de woensdag gesloten tentoonstelling op Earl's Court.

In allerlei vaartuigen steken de Belgische vluchtelingen naar Engeland over. Behalve met grote stoomschepen komen ze ook met trawlers. Te Folkestone kwamen woensdag drie trawlers en een kleine plezierboot aan. De laatste had ongeveer 100 mensen aan boord. Vervolgens kwam ook een baggermolen uit Oostende onder eigen stoom aan, ook met ongeveer 100 vluchtelingen.

In een beschouwing van de maritieme medewerker van de Daily Telegraph treffen wij het ietwat zonderlinge argument aan, dat de internering van 2000 man Engelse troepen in Nederland, na de val van Antwerpen, zo erg niet is. Het waren maar marinevrijwilligers,

die feitelijk het handwerk nog niet verstonden en die misschien over een maand of vier, vijf bruikbaar zouden zijn geweest voor de zeedienst.

Maar thans waren ze nog lang zo ver niet.